

Pyhävaatteita

Elina Laitinen

Taiteen maisterin opinnäyte

Laajuus 30 op

2016

Muotoilun laitos

Fashion and Collection Design

Taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu

Aalto-yliopisto

TEKIJÄ | Elina Laitinen

TYÖN NIMI | Pyhävaatteita

LAITOS | Muotoilun laitos

KOULUTUSOHJELMA | Fashion and Collection Design

VUOSI | 2016

SIVUMÄÄRÄ | 89

KIELI | Suomi

TIIVISTELMÄ

Taiteen maisterin opinnäytteeni Pyhävaatteita sisältää kaksi osaa; tutkimuksen ja taiteellisen produktion. Tutkimuksen avulla pyrin syventämään suunnittelu-työtäni ja löytämään vaatteiden arvostusta lisääviä elementtejä, joita hyödyntää vaatesuunnittelussa. Työ herättelee pohtimaan nykyistä vaatteiden kulutuksen ilmapiiiriä ja sen mielekkyyttä sekä vaatesuunnittelijan roolia muuttuvassa maailmassa.

Tutkimuksessa perehdyn suomalaisiin vaatekäytäntöihin 1920–1970 välisenä aikana. Pohdin vaatteiden merkitystä ja niihin kohdistunutta arvostusta Suomessa aikana, jolloin valmisvaatteita oli saatavilla vain rajoitetusti tai ei lainkaan. Haastatteluiden ja kirjallisen tiedonhaun avulla selvitän vaatteiden käyttöyhteyksiä, kokemuksia vaatteista ja niiden valmistuksesta. Kokoamani kuva- aineisto täydentää näin saamiani tietoja.

Havainnoidakseni vaatteiden kulutuksen nopeaa muuttumista tarkastelin osana tutkimusta neljän kuukauden ajan omaa pukeutumistani ja vaatteiden kulutustani. Halusin selvittää miten paljon vaatteita oikeasti tarvitsen ja miten perustelen vaatevalintani. Neljän kuukauden haastajakson aikana käytin omistamistani 86:sta vaatteesta vain kuuttatoista. Määrä on huomattavasti pienempi kuin odotin ja todistaa sen, että olen tottunut hankkimaan vaatteita yli käyttötarpeeni.

Produktio-osassa suunnittelin ja toteutin tutkimuksessa esiin tulleiden seikkojen pohjalta 11 vaatetta. Vaatteiden toteutuksen kautta havainnoin vaateen valmistuksen merkitystä ja vaikutusta vaateen käyttöön. Tutkimuksen kautta ilmeni miten vaateen elinkaari on nykyään huomattavan lyhyt verrattuna aikaan jolloin vaatteita tehtiin paljon käsityönä. Vaatteita ei enää esimerkiksi korjata kuten ennen.

Halusin keskittyä yksittäisten vaatteiden suunnitteluun mallistokokonaisuuden suunnittelun sijasta. Suunnittelin vaatekokoelman, joka ei ole sidoksissa kaupalliseen sesonkiajatteluun ja jonka käyttöala on laaja. Vaatteissa käyttämiäni kankaita kuvioin auringon valon ja syanotypian avulla, tarkoitukseni ilmentää ajan kulumista vaatteessa. Käyttämieni työskentelytapojen kautta pyrin antamaan vaatteille tarinan, joka antaa niille lisää arvoa.

AUTHOR | Elina Laitinen

TITLE OF THESIS | Pyhävaatteita

DEPARTMENT | Department of Design

DEGREE PROGRAMME | Fashion and Collection Design

YEAR | 2016

NUMBER OF PAGES | 89

LANGUAGE | Finnish

ABSTRACT

Pyhävaatteita master thesis has two parts: a written study and an artistic production part. Through the study I deepen my design work and look for value-creating elements from which I could benefit in my fashion design work. I aim to evoke discussion about modern clothing consumption habits and designers role in the changing world of fashion.

In my study I explore Finnish clothing traditions in between 1920's and 1970's. In that time clothes were commonly hand made and mass produced clothes did not yet dominate the market. I contemplate the significance of hand made clothes and their value. Through interviews and literature research I examine the usage of clothes and experiences of making them. The visual research material that I have collected supplements this gathered knowledge.

The amount of clothes we consume has increased rapidly. To demonstrate this I observe my own way of wearing and consuming clothes as a part of the study. I wanted to find out the amount of clothes I truly need in normal daily life and how I rationalize my clothing choices. During four months of self-surveillance, I wore just 16 separate pieces of clothing out of the 86 garments I owned. The amount is much less than I expected and it indicates that I own a lot more clothes than I would essentially need.

I also examined the use phase of the garments, as well as the quality of production and its impact on the wearing of the clothing. It appeared from the study that the life cycle of garments is much shorter now than in the past when clothes were hand made. For example, patching garments is not as common as it was before.

The production part of the thesis contains eleven garments I designed and made based on the results of the study. Instead of designing a collection, I focused on designing individual pieces that have a wide range of usage. The selection of clothes I designed is not targeted to a specific commercial season. I use sunlight and cyanotype to pattern the fabrics. With these methods I express the passage of time in clothes. Through the working process I seek to give the garment a story that increases the experienced value of the clothing.

KEYWORDS | value of clothes, fashion design, tradition, handcraft, sewing,
hand made clothes

Sisältö

1. Johdanto 1

- 1.1 Aiheen valinta 2
- 1.2 Aiheen rajausta 4

2. Tutkimuksen lähtökohdat 6

- 2.1 Tutkimusmenetelmät 7
- 2.2 Visuaalinen aineisto 7

3. Aika ennen tuotemerkkejä 18

- 3.1 Sukutarinoita 20
  - 3.1.1 Aili 21
  - 3.1.2 Leena 23
  - 3.1.3 Armi 24
  - 3.1.4 Ajatuksia 25
- 3.2 Vaatteiden valmistus käsityönä 27

4. Vaatekaappini sisällöstä 28

- 4.1 Pukeutumishaasteita 29
- 4.2 Neljän kuukauden vaatehaaste 31
- 4.3 16 vaatetta 34

5.	Suunnittelutyö	38
5.1	Ei mallistoa, ei muotinäytöstä	39
5.2	Käsityön rooli suunnittelutyössäni	40
5.3	Ajan kuluminen osana vaatetta	41
5.3.1	Auringon valo	42
5.3.2	Syanotypia	50
5.3.4	Aarteita	52
5.4	Pyhävaatteet	54
5.5	Esillä	66

6. Päätelmiä 82

7. Lopuksi 85

Lähteet 86

1. Johdanto

Taiteen maisterin opinnäytteeni sisältää kaksi osaa; kirjallisen ja produktiivisen. Opinnäytteeni on prosessi, jonka avulla määritän tapaani olla vaatesuunnittelija tässä ajassa. Työssä etsin keinoja hyödyntää perinteistä vaatteen arvostusta nykyaikaisessa muotisuunnittelussa. Kirjallisessa osassa selvitän vaatteiden merkitystä ja arvoa Suomessa aikana, jolloin valmisvaatteita oli saatavilla vain rajoitetusti tai ei lainkaan. Pohdin käsityönä tehdyn vaatteen herättämää arvostusta ja sen merkitystä vaatteen käyttäjälle. Vaatteita kulutetaan nykyään eri tavalla kuin ennen. Tuon tätä eroa esiin tarkastelemalla omaa suhdettani vaatteeseen ja käsityöhön paitsi suunnittelijana ja tekijänä, myös kuluttajana.

Tutkimuksen minussa herättämiä ajatuksia käsittelen opinnäytteen produktiivisessa osassa, omassa suunnittelutyössäni. Esiin tulleet seikat vaatekäytännöistä ja vaatteesta käsityönä puhuttelevat minua sekä temaattisesti että visuaalisesti, ja tämä näkyy tavassani suunnitella vaatteita.

Työni herättelee pohtimaan nykyistä vaatteiden kulutuksen ilmapiiriä ja sen mielekkyyttä sekä vaatesuunnittelijan roolia muodin muuttuvassa maailmassa. Työn vahvasta omakohtaisuudesta huolimatta uskon, että se tarjoaa kaikille alasta kiinnostuneille mielenkiintoisen näkökulman vaatesuunnitteluun.

Aiheen valinta

"This is the end of a system called fashion and we will have to invent new ideas. For now I think we are going to concentrate on clothes; celebrate clothes."

Li Edelkoort 2015

(Fairs, Marcus 2015. Dezeen magazine)

Muoti ja vaatteet ovat minulle tärkeitä, sillä niiden parissa on työni. Se, mitä muoti edustaa tällä hetkellä, ei kuitenkaan ole minua varten. Olen tyytymätön vallitsevaan vaatteiden kulutukseen ja muodin ilmapiiriin, joka vain ruokkii liiallista kulutusta entisestään. Muodin vaihtumisen nopeus ja vaatteiden tuotantomäärät ovat yksinkertaisesti kestäättömiä, enkä halua suunnittelijana olla ylläpitämässä nykyisen kaltaista järjestelmää.

Liikakulutus ja vaatteiden lyhyt elinkaari tuottavat valtavat määrät vaatejätettä (Niinimäki 2011, 29) joka on yksi vaatealan suurista ongelmista. Vaatealaan liittyy paljon eettisiä ongelmia aina vaatteiden tuotanto-oloista ympäristöhaittoihin, joilta alalla työskentelevien on mahdotonta sulkea silmiään. Silti tuntuu, että muodin parissa työskentelevät ammattilaiset eivät vielä suhtaudu ongelmiin tarvittavalla vakavuudella tai eivät näe mahdollisuuttaan vaikuttaa ongelmiin myönteisellä tavalla oman työnsä kautta. Koen kestäväen suunnittelun ja muotisuunnittelun välillä ammottavan kuilun, jota ei pitäisi olla olemassa.

Työlläni haluan vaatimattomasti mutta varmaotteisesti kuroa kiinni tätä kuilua. Suunnittelijana minua vaivaa se, että muodin nopeassa sinkoilussa itse vaatteet tuntuvat välillä kokonaan unohtuvan. Käsitys siitä, millaiset vaatteet ovat muotia, on kapea, eikä enää herätä omaa luovuuttani. Suhteessa muotiin vaateen arvo vaikuttaa kovin olemattomalta tänä päivänä. Radikaalia ajattelua tarvitaan, jotta pystytään luomaan muotisuunnitteluun uudenlaisia, kestäviä toimintamalleja. Tuottajat ja yritykset, mutta myös suunnittelijat ovat vastuussa tämänhetkisistä kestäättömistä kulutustavoista (Niinimäki 2013, 34, 35).

Onneksi muodin kentälläkin on havaittavissa muutoshalukkuutta, ja uusia visioita ja toimintatapojen esitetään. "Fashion is dead as we know it," julistaa muotivaikuttaja ja trendiennustaja Li Edelkoort Dezeen-lehden haastattelussa maaliskuussa 2015. Edelkoort pitää vaarallisena sitä, että muoti sijoittuu yhteiskunnan ulkopuolelle, ja ennustaa huomion kiinnittyvän tulevaisuudessa muodin sijasta enemmän vaatteisiin. Hän puhuu hyvin kärkkäästi vallitsevaa muotisysteemiä vastaan ja peräänkuuluttaa uusia toimintatapoja kaikille muodin osa-alueille suunnittelijoiden koulutuksesta lähtien.

Edelkoortin haastattelu osui juuri oikeaan aikaan tuomaan minulle varmuutta siitä, että olin valinnut työlleni oikean lähtökohdan ja toteutustavan. Tammikuusta 2015 lähtien olin miettinyt, miten lähestyisin opinnäytettäni ja miten uskaltaisin olla tekemättä suurta mallistoa näyttökseen, kuten niin monella laitokseltamme valmistuneella on ollut tapana. Edelkoortin kaltaisen hahmon mielipiteiden osuessa yhteen omieni kanssa tunsin suurta tyytyväisyyttä ja iloa siitä, että olin tekemässä opinnäytettäni. Nyt uskaltaisin tehdä juuri niin kuin haluan, en niin kuin minun oletetaan tekevän.

Maisterin opinnäytteelläni haen omasta näkökulmastani suuntaa muodin tulevaisuudelle. Etsin itselleni mielekästä tapaa työskennellä muodin parissa. Siksi halusin keskittyä muodin sijasta vaatteeseen ja löytää työlleni lähtökohdan, joka ei kiirehdi. Halusin työssäni palata aikaan, jossa vaatetta, sen materiaalia

ja valmistusta vielä osattiin arvostaa. Minulle vaatesuunnittelijana, luovana ajattelijana ja tekijänä vaatteet ovat parhaimmillaan paljon enemmän kuin pelkkä muodin väline. Vaatteet välittävät tunteita ja kertovat eletystä elämästä.

1.2 Aiheen raja

Kiinnostukseni suomalaista kulttuuriperintöä kohtaan sai minut etsimään Suomesta ajankuvaa, joka arvostaa vaatetta ja kiireettömyyttä. Monissa aikaisemmissa suunnittelutöissäni Suomi ja suomalaisuus ovat olleet vaikuttavia tekijöitä, niin visuaalisena inspiraationa kuin mielenmaisemanakin. Myös herännyt kiinnostus savolaisiin sukujuuriini vahvisti tutkimusaiheen keskittämistä Suomeen.

Aiheen määrittelyn aloitin tutustumalla suomalaisia kansallispukuja edeltäneisiin kansanpukuihin kirjallisten lähteiden avulla. Kiinnostuin kansanpuvun ja muotipuvun välisestä suhteesta ja näiden kahden eroavaisuudesta. Kansanpuku muuttuu hitaasti, toisin kuin muotipuku, mutta vaihtelee suuresti alueittain. Kansanpuku ei ole muotipuvun tavoin sidoksissa tietyn aikakauden kulttuurityyliin (Lönnqvist 1978, 24). Kansanpuvun olemus ennen 1800-lukua tarjosi mielenkiintoisen näkökulman vaatteisiin, niiden valmistukseen ja käyttöön. 1700-luvulla pukeutuminen ja vaatteiden tekotapa ilmaisivat säätyaseman ja pukeutumista säädeltiin lakien avulla (Lehtinen, Sihvo 2005, 7). Kyseisinä aikoina kaikki tekstiilimateriaali pyrittiin hyödyntämään viimeiseen asti ja vaatteita arvostettiin tärkeänä osana omaisuutta (Lehtinen, Sihvo 2005, 14, 23).

Kansanpuvut ja niiden valmistusmenetelmät ovat kiinnostavia, mutta eivät tarjonneet työlleni oikeanlaista lähtökohtaa. Vaatteiden materiaalien, muotojen ja rakenteellisten yksityiskohtien sijasta halusin tavoittaa niihin liitettyjä tunteita ja arvoja. Tämän koin vaikeaksi ajallisesti näin kaukaisten vaatteiden kohdalla. Säätyaseman ilmaiseminen vaatteilla hallitsi myös ajan pukeutumisarvoja niin vahvasti, etten olisi voinut sitä sivuuttaa, saati hyödyntää omassa suunnittelusani. Sittenkin keskityinkin tutkimusaihetta määritellessäni lähimenneisyyteen.

Vaatteiden kulutustapa on muuttunut lyhyessä ajassa hyvin nopeaksi. Jo omassa lapsuudessani vaatteiden arvostus ja niiden hankkiminen poikkesi nykyisestä. Kun olin pieni, äitini ompeli satunnaisesti minulle ja siskolleni vaatteita. Oli hienoa päästä mukaan kangaskauppaan valitsemaan materiaali omaan vaatteeseensa. Lapsuudessani vaatteet olivat, tai ainakin tuntuivat olevan, kalliimpia ja uusien ostamista pohdittiin pitkään. Muistikuvissani ulkomaisten vaateketjujen myymälöitä oli lapsuuteni ja nuoruuteni Turussa vain muutamia. Vaikka neljännen luokan luokkakuvassa vuonna 1999 edustankin jo Hennes & Mauritzista ostetussa paidassa, kertakäyttöisiä perjantaipuseroita ei tuolloin vielä tunnettu. Ymmärsin, ettei minun tarvitse palata kovinkaan kauas menneeseen löytääkseni aika, jona vaatteeseen suhtauduttiin hyvin eri tavalla kuin nykyään.

Minulle vaateen arvostuksesta kertoo jo se, että vaatetta on pidetty pitkään, käytön tuomia kulumia näkyy ja niitä on ehkä paikattukin. Vaateen säilymisen eteen on nähty vaivaa eikä sitä ole välittömästi korvattu uudella. Tällöin yksittäisen vaatekappaleen elinkaari on pitkä. Se tunnelma ja vaatteiden käyttötapa, jota etsin aluksi kansanpuvuista ja 1800-luvulta, löytyi lopulta 1970-lukua edeltäneestä Suomesta. Silloin vaatteet tehtiin vielä itse tai teetettiin ompelijalla. Vaatteet olivat käsityötä eivätkä edustaneet käyttäjilleen pelkkiä tuotemerkkejä.

2. Tutkimuksen lähtökohdat

Tutkimuksessani keskityn tapaan, jolla suomalaiset suhtautuivat vaatteisiin 1920-luvun alusta 1970-luvulle. Pysin selvittämään, millainen rooli vaatteella on ollut arkielämässä aikana, jona valmisvaatteita oli saatavilla rajoitetusti tai ei lainkaan. Pohdin myös vaatteen käsityömaisen valmistuksen merkitystä sen käyttäjälle ja tekijälle.

Keskityn tutkimuksessani enemmän maalaisten kuin kaupunkilaisten pukeutumiseen. 1920–1970-lukujen Suomessa ero maalaisen ja kaupunkilaisen elämäntyylin välillä on ollut huomattava, ja tämä on näkynyt myös ihmisten vaatetuksessa. Kaupunkien muotialongit jätin tutkimuksen ulkopuolelle, sillä yritän tavoittaa ympäristön, jossa muodin seuraaminen ei ole ollut pääasiallinen syy hankkia vaatteita.

2.1 Tutkimusmenetelmät

Käytän tutkimuksessani kansatieteen näkökulmaa ja menetelmiä eli haastattelua, havainnointia ja itsereflektiota. Haastatteluiden ja kirjallisen tiedonhaun tarkoituksena on saada tietoa vaatteiden käyttöyhteyksistä sekä niiden valmistajista ja käyttäjistä. Keskustelemalla vaatteisiin liittyvistä muistoista kolmen sukulaisnaiseni kanssa olen saanut arvokasta tietoa sukuni vaatekäytännöistä 1940–1980-lukujen väliseltä ajalta. Koska työni on omakohtainen, tuntui myös omien sukulaisten haastatteleminen vieraiden henkilöiden haastattelua luontevammalta.

Haastattelujen lisäksi hyödynnän visuaalisen kansatieteen keinoa. Täydennän haastatteleamalla saatuja tietoja eri lähteistä kokoamalla kuva-aineistolla. Vaatesuunnittelijana ja tekijänä pohdin vaatteiden käyttäjien suhdetta pukuihin. Pohdin myös omaa suhdettani vaatteisiin paitsi suunnittelijana, myös kuluttajana. Yhtenä tutkimuksen osana pidin vaatepäiväkirjaa neljän kuukauden ajan. Tavoitteena oli ymmärtää paremmin sitä, miten valitsen vaatteeni ja miten käytän niitä. Havainnoimalla omaa käyttäytymistäni vaatteiden kuluttajana sain tietoa, jota pystyin hyödyntämään suunnittelutyössäni.

Koko prosessin ajan olen pitänyt myös erillistä työpäiväkirjaa, jonka avulla jäsennän omia ajatuksiani aiheesta ja suunnittelutyöstä.

2.2 Visuaalinen aineisto

Valokuvat ovat tärkeä tiedonlähde kansatieteilijälle, ja ovat sitä myös suunnittelijalle. Valokuvat antavat tietoa, kertovat tarinoita ja inspiroivat. Keräsin tutkimustani varten valokuvia monista eri lähteistä. Hyödynnän sekä dokumenttikuvia että taidekuvia, jotka puhuttelevat minua ja ilmentävät sitä tunnelmaa, aikaa ja arvomaailmaa, johon työni sijoittuu.

Käytin kuva-aineiston kokoamiseen huomattavasti aikaa. Aloitin kuvien keräämisen heti ryhdyttyäni pohtimaan opinnäytteeni lopullista aihetta ja sen rajausta. Aluksi kokosin pukeutumisesta kertovia kuvia 1700- ja 1800-luvuilta. Visuaalinen materiaali auttoi minua hahmottamaan suuntaa työlleni, ja kuvakokoelmani muuttui tutkimusaiheen tarkentuessa.

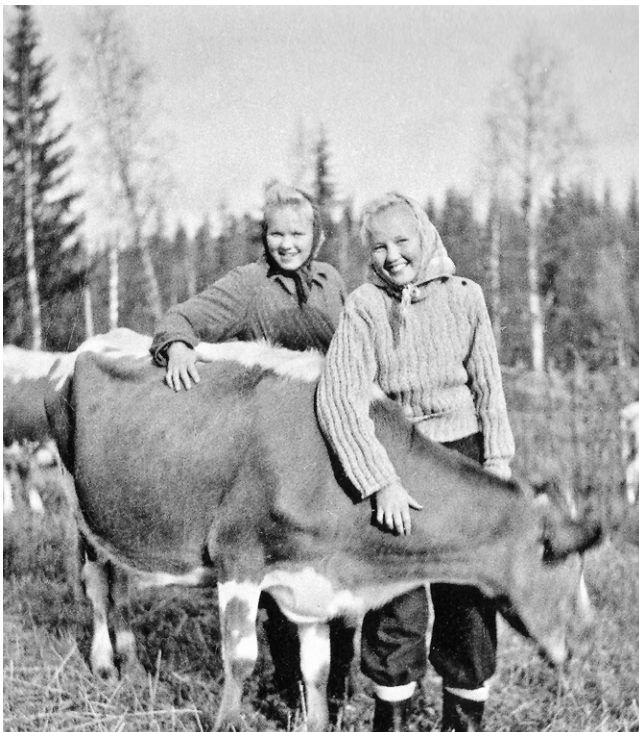
Rajattuani aiheen ja kerättyäni suuren määrän sen mukaista kuvamateri-

aalia aloin muodostaa kuvista kokonaisuutta, joka välittää haluamani sanoman parhaalla mahdollisella tavalla. Aloitteessani keräsin kuvia vain historiallisista lähteistä ja kuva-arkistoista. Sukulaisteni valokuvat täydensivät tätä dokumentinomaista kuvakokoelmaa. Isoisäni hallussa olleen sukualbumin kuvista varhaisin on 1900-luvun alusta. Albumi oli ilmeisesti kuulunut hänen siskolleen. Vain muutaman kuvan yhteyteen albumiin oli kirjattu vuosiluku tai kuvassa esiintyvien henkilöiden nimet. Tästä syystä suurin osa kuvista jäikin melko etäisiksi. Uudempia valokuvia 1940–1970-luvuilta sain käyttöön haastateltaviltani.

Arkistoja selaillessani keskityin aluksi arkea ja työtä esittäviin kuviin. Huomasin, että kuvan esittäessä tekemistä, näyttäytyä vaate todennäköisemmin aidossa tilanteessa luonteelleen ominaisella tavalla. Sitä ei ole aseteltu ja siistitty kuvausta varten, kuten saattaisi käydä, jos vaate itse olisi haluttu dokumentoida. Kuitenkin on huomioitava, että arkista työtä tai arjen rutiineja on yleensä kuvattu varsin vähän. Ne on usein ohitettu itsestään selvyysinä, toisin kuin kattavasti kuvatut harvinaisemmat työtävät ja juhlat (Sinisalo 2005, 208).

Lisäksi keräsin kuvia vanhoista Kotiliesi ja Omin käsin -lehdistä. Kotiliesi on ilmestynyt vuodesta 1922 lähtien ja Omin Käsi, Kotilieden käsityölehti, ilmestyi vuosina 1938–1972. Lehdistä keräämäni kuvat kertovat pääosin käsitöiden valmistamisesta ja korjauksesta.

Työn edetessä päädyin laajentamaan kuvakokoelmaa nykyvalokuvaan ottamalla kokonaisuuteen mukaan Ismo Höltön, Esko Männikön ja Pekka Kautovaaran valokuvia. Kautovaara on kuvannut vanhoja käsityötekniikoita taitavia ihmisiä 1980-luvulla, Hölttö ihmisiä maaseudulla 1960-luvulla ja Männikkö poikamiehiä ja erakoita pohjoisessa Suomessa 1990-luvun alussa. Kaikkien kuvat keskustelevat vanhojen dokumenttikuvien kanssa ja kertovat mielestäni yhtenäistä tarinaa suomalaisesta vaatimattomuudesta. Kuten Hannu Sinisalokin toteaa, myös dokumenttikuvat ovat näkemyksellisiä, eivät puhtaan objektiivisia. Hyvä dokumenttikuva puhuttelee katsojaa tiedon ja tunteen tasolla (Sinisalo 2005, 211) kuten tekevät aineistoni muutkin kuvat.

(2) Hankasalmella

- (3) Mikko Putkonen tekee tuohitöitä
- (4) Hilma ja Akseli Manninen ja pärevakat

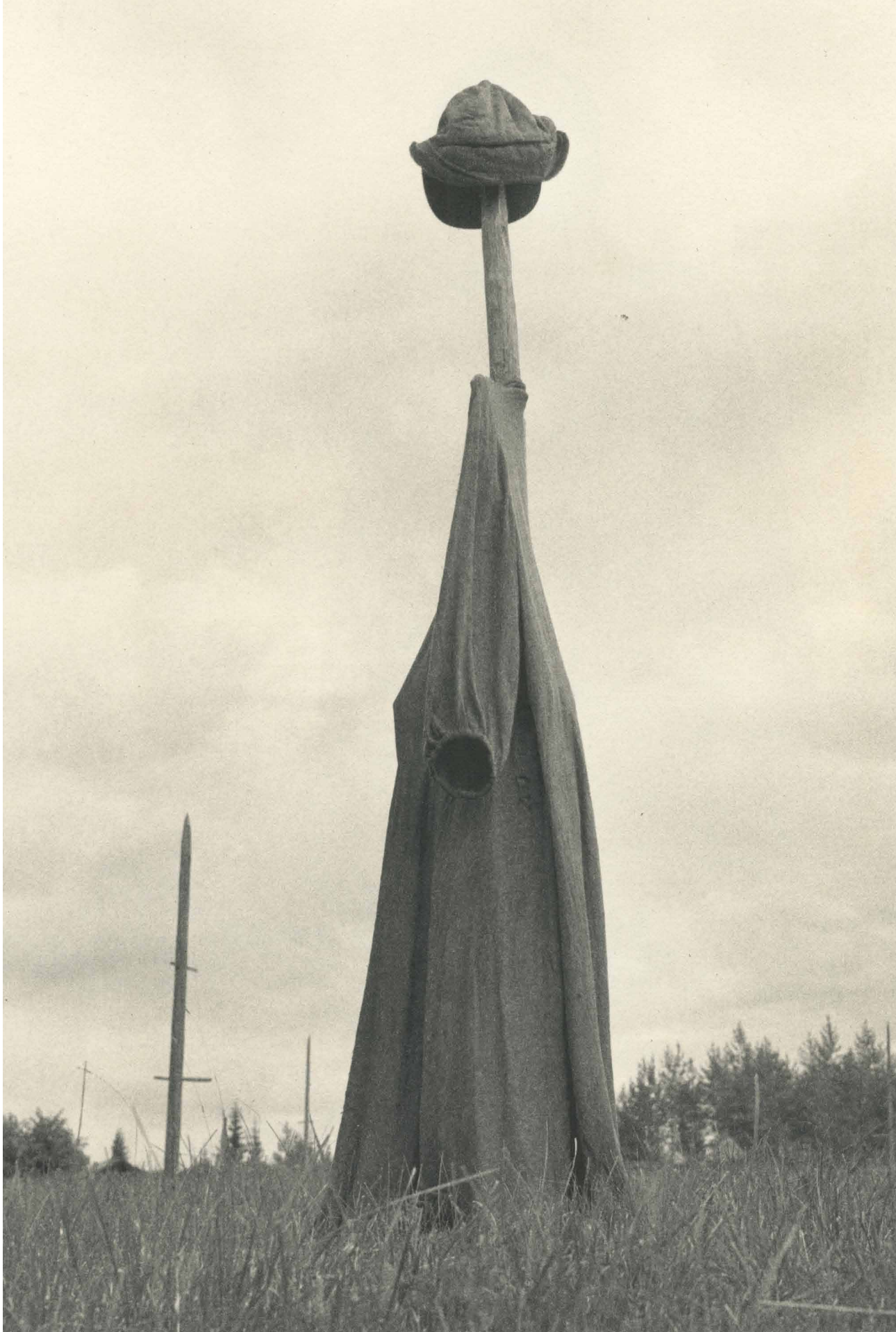

10

- (5) Kuivaniemellä 1994
- (6) Pudasjärvellä 1991

(7) Maaseutua Ismo Höltön kuvaamana 1960- luvulla

(8)

(9) Saimi Kokkonen pyykillä 1955

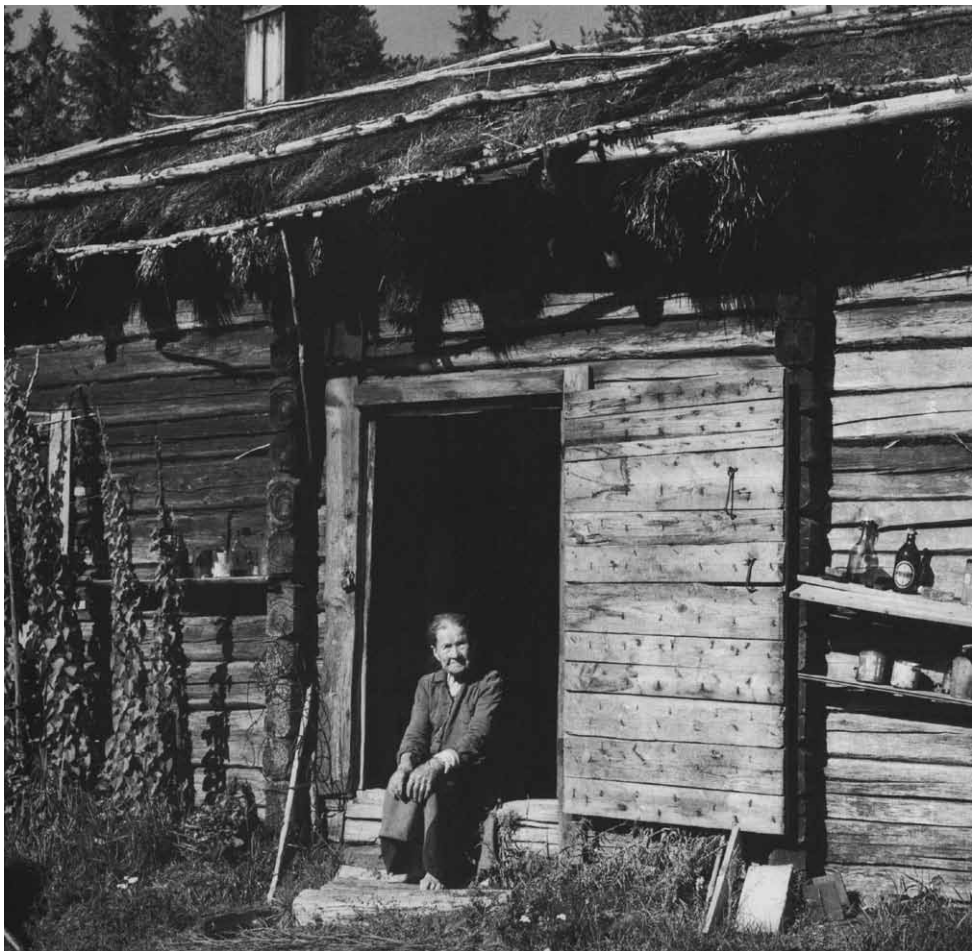

(10) Paimentyttö Ylihärmän Kankaankylässä 1929

(11) Niina Pyy Raja-Karjalasta
(12)

(15) Helénin mäkituvan saunan rappusilla 1920-luvun puolivälissä

Tutkimuksen lähtökohdat 17

(16) Pöytyän Raunosissa 1929
(17) Karstaustalkoot Kauhajoella

3. Aika ennen tuotemerkkejä

”Nopeasti muuttuvassa maailmassa menneisyys, jopa lähimenneisyys, voi olla kuin vieras maa tai outo kulttuuri. Sieltä löytyy jotain tuttua, mutta myös jotain vierasta, jotain täysin käsittämätöntä. Mutta suhteessa vieraaseen oma toimintakin saa uudenlaisen näkökulman.”

Päivi Aikasalo, Käsityöt osana naisten elämää 2005,40.
Tekstejä ja kangastuksia – Puheenvuoroja käsityöstä ja sen tulevaisuudesta
(toim. Collanus ja Kaukinen)

Tutkimukseni keskittyy vuosiin 1920–1970, jolloin Suomi muuttui nopeasti ihmisten muuttaessa maalta kaupunkeihin. Tänä aikana syntyi uudenlainen kaupunkilähtöinen kulttuuri uusine tarpeineen. Mikään yhteiskunnallinen muutos ei etene niin suoraviivaisesti, että uusi kulttuuri pyyhkäisisi vanhan pois tieltään, vaan vanhat käytännöt elävät aikansa sovussa uusien käytänteiden rinnalla. Uuden elämäntavan ilmiöt sekoittuivatkin perinteisen maatalouskulttuurin kanssa, ja tämä muutos näkyy myös tavassa käyttää vaatteita.

Sarjapukutuotanto alkoi kehittyä Suomessa 1920-luvulla, mutta siitä huolimatta pukujen valmistaminen käsityönä ei ollut tavatonta vielä 60-luvulakaan. Suomessa maaseutuväestö käytti kotikutoisista kankaista valmistettuja vaatteita yleisesti vielä 20-luvulla, ja sodat venyttivät omavaraisen villan ja pellavan käyttöä osittain aina 50-luvulle saakka (Lönngqvist 1978, 92, 97). 1920–1930-luvuilla ompelutyötä tekivät sivutoimena monet pienempien talojen emännät ja tyttäret (Virrankoski 1994, 223).

Vuonna 1976 toteutetussa ammattiperinnekyselyssä selvitettiin suutarien ja räätälien työnkuvan muuttumista käsityöläisistä vaihetyöntekijöiksi. Kyselyn vastaukset keskittyivät pääasiassa 1900-luvun alkuvuosikymmeniin. Vastauksista käy ilmi, miten tuona aikana kylää kiertäneet räätälit ja ompelijat olivat odotettuja vieraita, jotka toivat eristyneisiin taloihin mukanaan muun kylän kuulumisia (Oittinen 1999, 59). Kiertävät ammattilaiset saattoivat viettää viikkoja taloissa, joihin heidät kuljetettiin hevosella mukana kulkeneen painavan ompelukoneen takia (Oittinen 1999, 60, 73). Osa tosin työskenteli käyttämällä asiakkaan omaa ompelukonetta (Oittinen 1999, 73). Vielä 1950-luvulla näitä käsityön ammattilaisia oli Suomessa runsaasti, mutta 60- ja 70-luvuille tultaessa käsityöammattilaiset olivat lähes kokonaan kadonneet. (Heikkinen 1997, 41)

Kyselyn vastauksissa käsitellään vain vähän vaatteiden valmiskaavojen leviämistä opaskirjojen ja lehtien kautta. Ompelukoneen kehittymisen ja tehdasvalmisteisten kankaiden yleistymisen ohella tämä kuitenkin vaikutti ratkaisevasti työnkuvan muuttumiseen (Oittinen 1999, 73). Ensin julkaistiin ulkomaisia, kuten ruotsalaisia ja englantilaisia kaavoja, mutta vähitellen kaavoja alettiin julkaista myös suomen kielellä. Vaatteiden valmistaminen muodikkaiden kaavojen mukaan oli uudenlaista käsityötä, johon perinteiset kotona opitut käsityötaidot eivät aina riittäneet (Aikasalo 2005, 44).

Päivi Aikasalon Kotiliesi-lehteä tarkastellut väitöskirja ”Seuratkaamme järkevää ja terveellistä muotia” tuo esiin suomalaisten naisten pukeutumista 1920-luvulta 1960-luvun lopulle. Väitöskirja oli tärkeä tiedonlähde hahmottamistani tutkimusajankohtani tekstiili- ja vaatekäytäntöjä, huolimatta sen keskittymisestä Kotilieden ja sen lukijoiden näkökulmaan. Aikasalon väitöskirjassaan käsittelemänä aikana koko maassa eli köyhyydestä kärsiviä ihmisiä, jotka eivät jakaneet Kotilieden arvomaailmaa. Heidän pukeutumistaan määritteli todellinen välttämättömyys (Aikasalo 2000, 22).

Muodin seuraamisen ristiriitaisuus tulee kiinnostavasti esiin juuri Kotilieden artikkelien kautta. Kotiliesi osaltaan paheksui vaatteiden valitsemista ja vaihtamista nopean muodin mukaan, mutta esitteli kuitenkin samalla aktiivisesti uusimpia vaatemuodin virtauksia ja levitti niitä myös maaseudulle. Uuden muodin noudattaminen koettiin tuhlaukseksi silloin, kun entinen vaate oli vielä käyttökelpoinen, sillä vaatteiden loppuun kuluttaminen oli säästäväisyysnormien mukaista. Tämän vuoksi muodin seuraaminen on Kotiliedessä pyritty selittämään järkisyin. Lehti esimerkiksi tarjosi vinkkejä siihen, miten lasten vaatteita voitiin valmistaa käytöstä poistetuista aikuisten vaatteista. Tällä tavalla voitiin perustella aikuisten vaatteen vaihtaminen uuteen järkeväksi, vaikka vaate olisi-kin ollut vielä käyttökuntoinen (Aikasalo 2000, 55, 57, 71).

Aikasaloon koko tutkimusajankohdan ajan Kotiliesi on viestinyt vaatteiden valitsemista yhteiskunnallisen aseman ja varallisuustason mukaan. Varakkuus sai näkyä vaatetuksessa, ja varattomuus oli pyrittävä kätkemään. Tässä auttoivat oma ompelutaito ja kyky korjata vaatteita (Aikasalo 2000, 135).

Aikasaloon mukaan erot maalaisten ja kaupunkilaisten pukeutumisessa tulivat esiin Kotilieden kirjoituksissa ja mainoksissa. Siinä, missä kaupunkilaisuus merkitsi muodikkuutta, edusti maalaisuus paitsi muodista jälkeen jäämistä, myös käytännöllisyyttä (Aikasalo 2000, 141).

Talvi- ja jatkosota muodostavat Suomen historiassa poikkeuksellisen ajanjakson, joka vaikutti myös vaatteiden valmistukseen ja niihin suhtautumiseen. Vaatetustarvikkeiden ja jalkineiden säännöstely alkoi vuonna 1940, ja helpotusta materiaalipulaan saatiin vasta 1950-luvulla (Aikasalo 2000, 204, 205). Pula-aikana käsityönä valmistettujen vaatteiden merkitys korostui, kun mahdollisuudet hankkia ostovaatteita heikkenivät merkittävästi (Varmola 2014, 50). Vanhojen vaatteiden korjaaminen ja uusien valmistaminen vanhoista vaatteista oli itsestään selvää (Aikasalo 2000, 209), sillä myös vaatteiden valmistukseen tarvittavista materiaaleista oli pulaa. Sota-aikana varsinkin sukkien parsiminen oli naisten suuri huolenaihe (Aikasalo 2005, 50). Pula-aikana lehdet kuten Kotiliesi ja Omin käsin tarjosivat paljon ohjeita korjaukseen, parsimiseen ja siihen, miten vanhoista vaatteista valmistetaan uusia. Myös korvikemateriaalien käyttöön ohjeistettiin (Varmola 2014, 46–70, Keskitalo 2012, 28–45).

3.1 Sukutarinoita

Keskustelin sukulaisteni kanssa heidän vaatemuistoistaan ja -kokemuksistaan saadakseni ensikäden tietoa suomalaisten suhteesta vaatteisiin ja tekstiileihin ennen 1980-lukua. Opinnäytteen omakohtaisuuden vuoksi sukulaisten haastattelu tuntui luontevammalta kuin ulkopuolisten henkilöiden haastattelemineen. Käyty keskustelut ovat lisänneet ymmärrystäni entisajan vaatekulttuurista, mutta myös omasta taustastani.

Haastattelin isotätiäni Ailia (s.1939), tätiäni Leenaa (s.1948) ja äitiäni Armia (s.1962). Valitsin heidät haastateltaviksi, sillä tiesin entuudestaan heidän mielellään jakavan tietoa menneestä. Armia ja Ailia haastattelin suullisesti ja Leenaa sähköpostin välityksellä. Olisin halunnut haastatella myös vuonna 1924 syntyneitä isovanhempiani, mutta sairastumisien vuoksi tämä ei onnistunut. Käytyäni sähköpostin välityksellä keskustelua aiheesta Leenan kanssa, muodostui kysymysrunko, jota käytin myös Ailin ja Armin haastatteluissa.

(18)

Aili keskellä äidin sylissä muun
perheen ympäröimänä.

Aili on syntynyt vuonna 1939 Kangasniemellä, Etelä-Savossa perheen nuorimpana lapsena. Ailin isä, Asarias, oli rukkasten tekijä, ja kylällä Asariasta kutsuttiinkin Rukkas-Askoksi. Aili muistelee, että lapsilla oli aina isän tekemät rukkaset, joihin mahtuivat lapaset sisälle. Perheen asuttaman mökin tuvassa Asarias myös työskenteli. Aili muistaa isän poljettavan Singer-ompelukoneen, joka oli sijoitettu tuvan toisen ikkunan eteen. Ailin mukaan rukkasiin käytettiin kaikenlaisia nahkoja, jotka rukkasten tilaajat toivat usein mukanaan. Rukkasten lisäksi Asarias valmisti rekivällyjä, joita käytettiin paitsi rekimatkoilla, myös kylminä vuodenaikoina sisätiloissa oleskeltaessa.

Erittäin mieluisana lapsuuden vaatteena Aili muistaa veljensä Lappeenrannasta lähettämän kaninnahkahatun, jota hän käytti pitkään. Hatussa oli korvaläpät ja tupsupampulat. Mieleen on jäänyt myös sodan jälkeen Ruotsista lähetetty, viininpunaisesta sileästä sametista tehty mekko. Mekko oli kaunis ja sen pintaan pystyi ”kirjoittamaan”. Koulussakin kaverit kirjoittivat mekon selkämykseen.

Yritin kysyä vaatteista myös mahdollisia negatiivisia muistoja, mutta oikein mitään ei tuntunut tulevan mieleen. Aili tosin muistaa palelleensa paljon nuorena, mutta kokee, että vaatteita oli silti aina tarpeeksi. Hän ei osannut kaivata enempää ja oli tyytyväinen kaikkeen saatuun. Käytettynä saaduista vaatteistakin oltiin hyvin iloisia. Kaikki vaatteet käytettiin loppuun, eikä mitään heitetty pois.

12-vuotiaana jotkut kavereista saivat verkaiset haalaripuvut, ja sellaisen Ailikin olisi halunnut. Silloin hän ei sitä saanut, mutta hankki kokohaalarin myöhemmin työskennellessään torimyyjänä Helsingissä. Sukat ja lapaset tehtiin Ailin lapsuudessa aina kotona. Äiti opetti Ailia neulomaan villasukat ja niihin vahvistetun kantapään. Aili on myös karstannut ja kehrännyt villaa, vaikka perheellä ei omia lampaita ollutkaan. Aililla ei koskaan ole ollut omaa kansallispukua, mutta hän muistaa ihailleensa niitä talollisten tyttärien päällä, joille kauniit kansallispuvut olivat juhlavaate.

15-vuotiaana, vuonna 1954, Aili muutti töihin Helsinkiin. Muuttoa silmällä pitäen Ailille hankittiin käytettynä päällystakki, joka oli tarkoituksettoman pitkä. ”Lähes maata viisti”, hän kuvailee. Muutto suureen kaupunkiin vaikutti siihen, miten hän koki oman pukeutumisensa. Omat vaatteet jopa vähän hävettivät kaupungissa. Helsingistä kaiken sai jo kaupasta, jos vain rahat riittivät. Kaupungissa naiset eivät käyttäneet päässään huivia, mikä Kangasniemellä oli vielä tavallista. Ensimmäiset tehdasvalmisteiset sukat Aili osti itselleen Helsinkiin muuton jälkeen.

(19)
Asarias Laitinen ompelemassa
turkispeitettä vuonna 1957.

Erityinen muisto Ailille on musta mekkokangas, jonka hän osti äidilleen Helsingistä saatuaan ensimmäisen palkkansa. Kangas maksoi 4000 markkaa eli melkein koko kuukauden palkan. Kangasniemellä kankaasta teetettiin äidille mekko. Myöhemmin 80-luvulla Aili saattoi äidin hautaan tässä samassa mekossa. Muisto on koskettava ja kertoo vaatteiden roolista osana suvun kanssakäymistä. Ailin ollessa vahtimassa veljensä perheen lapsia 50-luvun alussa teetettiin hänelle mekko veljen vaimon ostamasta kretonkisesta kankaasta. Tässäkin muistossa perhesiteet ovat vahvasti läsnä ja osa vaatteiden hankintaa. Samaisen veljen vaimon kanssa Aili on kerännyt järviheinänpäitä patjojen ja tyynyjen täytteeksi.

Nykyään Aili ei tee käsitöitä, kaiken tarvittavan kun saa kaupasta. Laaduttomuus tosin vaivaa hänestä nykyisiä vaatteita, ja kaupoista on vaikea löytää itselle sopivia tuotteita. Aili kokee, että ennen vaatteet olivat parempilaatuksia. ”Oli kesämekko ja talvimekko. Vaatteet oli muodikkaita ja kestäviä. Ennen oli pellavaa tai villaa tai semmosta. Rimpliini kun tuli, sitä ei saanut millään kulutettua,” hän toteaa.

Aili antoi minulle lahjaksi isoisänsä vaatturi Tuomas Laitisen (1851–1897) sakset, jotka ovat kulkeneet suvussa. Samoja saksia käytin myöhemmin osana opinnäytteen produktiota.

3.1.2 LEENA

Vuonna 1948 syntyneellä Leenalla on seitsemän sisarusta. Hän on sisaruksista toiseksi vanhin ja viettänyt lapsuutensa Kangasniemellä kuten tätinsä Ailikin. Leena muistaa lapsuudestaan niukkuuden ja osaa arvostaa kaikkea silloin saatua. Vaatimattomista elinoloista huolimatta Leenalla ei kertomansa mukaan juurikaan ole huonoja muistoja vaatteista tai todellisesta puutteesta. Joskus hän olisi toivonut saavansa uusia vaatteita vähän useammin.

Leenan mukaan heillä kotona ei ommeltu vaatteita, mutta neulottiin kyllä sukkia ja lapasia. Varsinkin koulun loma-aikoina hän muistaa neuloneensa paljon. Hänen äidillään on ollut Singerin polkukone, mutta muilta töiltä aikaa ei ole riittänyt vaatteiden valmistamiseen. Vaatteet tilattiin ompelijalta ja myöhemmin ostettiin kaupasta, mikäli rahaa oli tarpeeksi. Perheen pojille äiti tosin saattoi välillä ommella housuja niiden suuren kulutuksen takia. Poikien housuista kuluivat takamus ja polvet niin nopeasti, että välillä äidin oli paikattava niitä öisinkin, Leena muistelee. Leenan mukaan uusia vaatteita hankittiin usein vain koulun kevätjuhlaa tai muuta tärkeää tapahtumaa varten. Pyhämekot kuluivat käytön myötä arkimekoiksi. Mekkoihin tehtiin aina helmaan reilut käänteet, jotta saatiin kasvunvaraa, hän muistelee.

Leenan ja Ailin muistikuvat limittyvät osin yhteen Leenan muistellessa isoisäänsä Asariasta. ”Muistikuvissani pappi istui ikkunan ääressä neulomassa nahaksia kasaan tai vain katselemassa ikkunasta ja polttelemassa piippuaan.” Leena muistaa myös pienentäneensä joltain sukulaiselta saadun villakangastakin itselleen sopivaksi. Ailin kanssa keskustellessani kävi ilmi hänen antaneen takin aikoinaan Leenalle. Leenan mukaan hän ja muut perheen lapset käyttivät avustuksena saatuja kumisaappaita kesät talvet alakoulun aikoina. Aili muisteli, että noina aikoina suurperhevastuksena olisi annettu saappaiden ohella myös vaatteita.

Leena muistelee esiliinan käytön olleen alakoulussa vielä yleistä. Ensimmäiset pitkät housut, punaista samettia, hän sai aloittaessaan koulun vuonna 1954. Lapsuudesta on jäänyt mieleen myös äidin talvitakki, paksu talviulsteri, jossa oli karvakaulus ja muhvi. ”Muhvi, jota aina täytyi käydä kokeilemassa!” Leena kertoo neulepuseroiden tekemisen lisäksi myös ommelleen itselleen joitain vaatteita murrosikäisenä. Ompeluharrastus kuitenkin jäi, mutta alkoi uudelleen hänen ommellessaan vaatteita omille lapsilleen.

(20)

Leena äitinsä ja sisarustensa kanssa. Alkuperäinen kuva on hyvin pieni ja sumea, mutta äidin takin karvakaulus on silti tunnistettavissa.

3.1.3 ARMI

(21)
(22)
Armi vuosina
1966 ja 1971.

Armi on syntynyt vuonna 1962 Varsinais-Suomessa maatalossa ja hänellä on kolme sisarusta.

Hänellä on tallessa joitain vanhoja lapsuuden mekkojaan. Yksi näistä säästeistä mekoista on ommeltu hänen äitinsä vanhan mekon kankaasta.

Pyhävaatteet ja arkivaatteet ovat Armin perheellä olleet erikseen, ja lauantaina saunan jälkeen oli tapana pukeutua pyhävaatteisiin. Käytön ja kuluksen myötä pyhävaatteista tuli arkivaatteita, aivan kuten Leenakin muisteli. Tämän lisäksi olivat juhla-vaatteet, joita käytettiin nimen mukaisesti vain juhlatilaisuuksissa.

Armin äidin säästeliäs elämäntapa on näkynyt myös hänen lastensa vaateuksissa. Armi muistaa joitain ompelijalla teetettyjä ja lahjaksi saatuja vaatteita, mutta vaatekaupoista ei lapsuuden ajoilta ole muistoja. Tämä selittynee osaksi sillä, että perheen äiti on hoitanut vaateostokset ilman lapsia. Armin äiti on kertonut ompelijan käyneen usein talossa tekemässä vaatteita myös lapsille.

Yleistä oli, että vanhemman siskon vaatteita siirtyi Armin käyttöön. Yläasteikäisenä myös joitain vanhemman veljen vaatteita siirtyi Armille, mistä hän ei pitänyt lainkaan. Armi muistaa hameen helman kulumarajan, joka tulee esiin, kun helmaa pidennetään käänteestä. Rajan näkyminen oli hänestä noloa. Myös Leena muisteli mekkojen suuria kasvunvaraksi jätettyjä helmakäänteitä.

Mikäli vaatteeseen tuli reikä, saatettiin saumanvarasta ottaa kangasta paikaksi. Paikoista oli kuitenkin vaikea saada täysin huomaamattomia, ja Armi muistaakin erityisesti erään hienon hameen, jonka etupuolelle tulleen reiän paikkaaminen häntä harmitti pitkään.

Armin äiti on aina neulonut paljon – paitsi sukkia ja lapasia, myös paitoja, mekkoja, hameita ja takkeja. Myös perheen työt ovat tottuneet neulomaan pienestä asti. Armi neuloi ensimmäiset lapasensa ja sukkansa ollessaan 6-vuotias ja on neulonut siitä asti. Varsinkin talvisin neulottiin paljon ja neulomisesta Armi myös piti. Ompeluseuroissakin käytiin. Joskus läheisestä neuletehtaasta hankituista hukkapaloista purettiin lankaa omiin neuletöihin.

Armi muistaa kummitädiltään lahjaksi saamansa villakankaiset housut, jotka olivat pidetyt. Samoin samettihousuista hän tykkäsi.

Koulussa yläasteella opetettiin ompelua, ja Armi teki joitain vaatteita itselleen. Esimerkiksi vanhemman siskonsa rippijuhlassa Armilla oli yllään itse tehdyt hame ja neulepusero. Lukiossa hankittu Munsalan kansallispuku on myös ommeltu itse valmiista materiaaleista.

Haastatteluista nousi esiin samankaltaisia muistoja, joihin olin törmännyt muissakin ajanjakson vaatekulttuuria käsittelevissä kirjallisissa lähteissä, kuten Aikasalon väitöskirjassa. Haastateltavien muodostamat tunnesiteet joihinkin lapsuuden ja nuoruuden vaatteisiin välittyvät heidän puheistaan. On vaikea arvioida, ovatko tietyt vaatteet jääneet mieleen niiden itsensä vuoksi vai niissä elettyjen ja koettujen hetkien ansiosta. Mielestäni huomionarvoista on se, että tärkeäksi koetuista vaatteista muistetaan usein myös se, keneltä tai mistä ne on saatu. Myös näiden vaatteiden materiaali tuntuu olleen tärkeä, ja sitä kuvaillaan vaatteen yhteydessä. Neulominen on ollut kaikille haastateltaville tuttua ja arkista, mutta ompelua on tehty huomattavasti vähemmän.

Aili kertoi, että vielä 50-luvulla huivi oli Kangasniemellä yleinen naisten päässä, toisin kuin Helsingissä, missä kaikki käyttivät hattua. Lönnqvist kirjoittaa hatun yleistyneen nopeasti koko maassa 1920-luvun jälkeen. Hattua käyttivät varsinkin nuoret naiset. ”Kauimmin tyytyi huivin käyttöön ryhmä, jonka ei tarvinnut vahvistaa sosiaalista asemaansa: vanhemmat talojen emännät. Uutta ei tarvitse välttämättä omaksua vaikka se on tiedossa; voidaan pitäytyä erillaisuuteen.” (Lönnqvist 1978, 105). Aili myös kertoi kehränneensä villaa, vaikka omia lampaita tai kangaspuita kotona ei ollut. Tässä saattaa olla kyse siitä, että varakkaammat perheet ovat tuoneet villansa Ailin kotiin kehrättäväksi.

Aikasalon väitöskirjaansa haastattelema Kaarina muutti Ailin tavoin Helsinkiin työhön 1950-luvun alussa. Kaarinan kokemukset ovat hyvin samankaltaiset kuin Ailin. Monoja ja villasukkia Kaarina muistaa hävenneensä huomattuaan kaupunkilaisten kulkevan kävelykengissä (Aikasalo 2000, 115). Kotitekoiset villasukat olivat Ailillakin ennen Helsingistä hankittuja valmissukkia. Sopeutuakseen kaupunkielämään molemmat naiset pukeutuivat ympäristön vaatimalla tavalla. Ailin ja Kaarinan kertomat vahvistavat todeksi suuren eron maaseudun asukkaiden ja kaupunkilaisten pukeutumisen välillä.

Suomalaiseen pukuperinteeseen on kuulunut arjen ja juhlan erottaminen toisistaan vaatetuksen avulla. Yhteiskunnan muuttumisen myötä tämä jaottelu ei kuitenkaan ole ollut enää riittävä, vaan uudet sosiaalisen kanssakäymisen tilanteet ovat synnyttäneet uudenlaisia, arvokkaampia ja juhlavampia tilanteita (Aikasalo 2000, 235). Omavaraistaloudessa tunnettiin vain muutamia vaatetyyppejä, joiden käyttöulottuvuus oli suuri. Teollistumisen ja ostovaatteiden myötä vaatetyyppejä on luotu huomattavat määrät tarkoin rajattuihin käyttötilanteisiin (Lönnqvist 1979, 100).

Armi ja Leena kertoivat pyhävaatteista, joita nimen mukaisesti käytettiin pyhäpäivinä. Tämän lisäksi Armi mainitsi omistaneensa juhlavaatteet tärkeämpiä tilaisuuksia varten. Arki- ja pyhävaatteiden erottelu on nykyaikana vieras käytäntö, ja juhlavaatteiden merkityskin tuntuu muuttuneen. Lönnqvistin mukaan työ- ja vapaa-ajanvaatteet ovat nousseet juhlavaatteiden kanssa yhtä keskeisiksi. Hänen mukaansa siirtyminen 1970-luvulla arkipyhistä viikonloppupyhiin on osaltaan vähentänyt juhlapukujen merkitystä (Lönnqvist 1978, 100). Lönnqvistin kirjoituksesta on pian aikaa neljäkymmentä vuotta, ja on todettava, että pukeutuminen on tähän päivään tultaessa muuttunut entistä vapaammaksi. Arki- ja juhlavaatteet hankitaan samoista kaupoista eivätkä ne välttämättä eroa toisistaan lainkaan. Halpavaateketjut myyvät t-paitoja siinä missä ilta- ja hääpukujakin. Nykyään samoissa vaateissa voi mennä melkein minne tahansa aiheuttamatta erityistä paheksuntaa, mutta siitä huolimatta vaatteita hankitaan entistä enemmän. Tämä kertoo paljon muuttuneesta suhtautumisesta pukeutumiseen ja osittain ristiriitaisesta tavasta kuluttaa vaatteita. Vaikka pukeutumisen

ilmapiirin rentoutumista voidaan pitää hyvänä asiana, olisi mielestäni suotavaa, että arjen ja juhlan eroa tuotaisiin yhä esiin myös vaatetuksessa. Pukeutumisen nykyinen huolettomuus kertoo vaatteiden merkityksen hiipumisesta.

Leena ja Aili toivat esiin sen, että olivat tyytyväisiä kaikkeen mitä lapsena saivat. Kielteisiä kokemuksia ei haluttu korostaa, vaikka sellaisiakin on todennäköisesti ollut. Nostalgiseen muisteluun liittyy kyky muuntaa tavanomaiset tai epämiellyttävät asiat positiiviseksi (Korkiakangas 2005, 140), mikä on hyvä tiedostaa haastatteluaineistoa lukiessa. Armi toi selkeämmin esiin tyytymättömyytensä joihinkin nuoruutensa vaatteisiin. Armi on heistä nuorin, eikä pula-aika ole koskettanut hänen lapsuuttaan suorasti toisin kuin Ailin ja Leenan. Armin nuoruudessa säästäväisyys ja vaatimattomuus pukeutumisessa eivät välttämättä olleet enää samanlaisia hyveitä kuin vuosikymmen aikaisemmin. Nuoren naisen turhautuneisuus sisarusten vanhojen vaatteiden käyttämiseen saattaa olla seurausta yleisesti muuttuneista kulutustavoista.

(23) Ailin äiti Rauha Alina viimeisen lehmänsä kanssa vuonna 1965.

Vaatteiden valmistus käsityönä

Menneitä vaatekäytäntöjä pohtiessa tulee miettineeksi sitä, millaisen merkityksen käsityö antaa vaatteelle. Kun vaatteet tehdään käsityönä, tuntee puvun käyttäjä usein sen tekijän. Myös materiaalin alkuperä on todennäköisemmin tiedossa. Nykyään vaatteiden alkuperä on tehokkaasti vieraantunut eletystä elämästä, ainakin länsimaissa. Vaatteet valmistetaan jossain piilossa, kaukana niiden käyttäjistä. Mielestäni tällöin kuluttajan on vaikea ymmärtää vaatteen ja sen materiaalin todellista arvoa. Koen, että nykyään vaatetta ei osata arvostaa, ja tämä johtuu osittain siitä, että laadullisia ominaisuuksia ei tunneta. Ennen vaatteen valmistus on ollut näkyvästi läsnä ja osa elämää. Kun vaatteet on tehty itse kotona tai tilattu lähiompelijalta, niiden valmistuksen vaiheet ja niihin kuluva aika on ollut kaikkien käsitettävissä.

Vaatteiden symboliarvo tuntuu myös olleen ennen suurempi. Hilikka Helsti kirjoittaa kotiompeluun liittyvistä kulttuurisista arvoista 1900-luvun alkuvuosina ja tuo esiin sen, miten käsitöiden avulla voitiin jakaa omaisille tärkeitä elämän historian tapahtumia. Esimerkiksi vainajan vaatteiden kierrättäminen symboloi elämän jatkuvuutta suvussa (Helsti 2006, 133). Ennen käsitöitä ja kankaita annettiin myös paljon lahjaksi muille (Helsti 2006, 130). Tätä kautta ompelu onkin jaksottanut elämän taitekohtia, kuten lasten syntymiä ja häitä (Oittinen 1996, 57).

Vaikka Helsti käsittelee artikkeleissaan 1900-luvun alkua, eli aikaisempaa ajanjaksoa kuin oma tutkimukseni, löytyy hänen kirjoituksestaan joitain yhtäläisyyksiä haastateltavieni kertoman kanssa. Kaikki haastateltavat ovat tehneet käsitöitä, ja tekeminen, varsinkin neulominen, on ollut perheen naisten kesken yhteisöllistä. Armi mainitsi käyneensä ompeluseuroissakin, jolloin yhteisöllinen tekeminen on laajentunut perheen ulkopuolelle. Aili osti Helsingistä kankaita kotiin viemisiksi tehden näin vaatteista ja niiden valmistuksesta osan perhestrategiaa.

Vaatteiden hankkiminen itse ompelemalla tai ompelijalla teettämällä oli edullisempaa kuin valmisvaatteiden ostaminen aina 1960-luvulle saakka. Todennäköisesti ompelua ei siis suosittu sen sisältämän käsityön vuoksi, vaan ennen kaikkea edullisuuden takia (Aikasalo 2000, 251).

Vapaaehtoisuus on tärkeä osa mielekkäiksi koettujen käsitöiden luonnetta. Jos käsin tekeminen on ainut vaihtoehto, erityisiä käsin tekemisen tuottamia merkityksiä ei esiinny (Aikasalo 2000, 248). Monelle vaatteiden ompelu on ollut pakollista, itsestään selvää työtä, jolloin työn arvostus on jäänyt vähäiseksi. Vaatteiden ompelu on saatettu kokea myös vaikeaksi, mikä osaltaan on lisännyt työn epämiellyttävyyttä.

4. Vaatekaappini sisällöstä

Vaatteet merkitsevät kuluttajille hyvin erilaisia arvoja ja erilaisten tarpeiden tyydyttämistä. Vaatetukseen liittyy fyysisiä, kulttuurisia, sosiaalisia ja esteettisiä tarpeita, ja keinotekoisia tarpeita luodaan muodilla ja mainonnalla. Vaatteita ei enää osteta pelkän välttämättömyyden vuoksi, vaan yhä useammin uutuuden viehätystä tavoitellen. Tuntuu, että yhä harvemmin vaatteella on käyttäjälleen tunnearvoa, sillä tunnearvo tarvitsee muodostuakseen aikaa, ja sitä vaatteilla on aina vain vähemmän.

Perehdyttyäni entisajan suomalaiseen vaatekulttuuriin halusin peilata sitä omaan tapaani kuluttaa vaatteita. Sen sijaan, että tutustuin vaatteiden kulutuksesta tehtyihin tutkimuksiin ja tilastoihin halusin analysoida henkilökohtaista suhtautumistani vaatteisiin. Miten paljon vaatteita oikeasti tarvitsen normaalissa elämässäni? Mitkä vaatteet ovat välttämättömiä ja miksi?

Selvittääkseni tämän päätin haastaa itseni kokeilemaan miten monta vaatetta käytän neljän kuukauden aikana, kun vaateen käyttö on pyrittävä perustelevaan halun sijaan tarpeella. Haasteen tarkoitus ei ollut viettää elämää askeettisesti alusvaatteisilla tai yhdessä asussa kärvistellen, vaan tavoitteena oli tulla hyvin toimeen normaalissa arkielämässä ja kaikissa siihen kuuluvissa tilanteissa. Vaatteet eivät saisi vaikuttaa elämiseen negatiivisesti – näin kävisi, jos ne esimerkiksi rajoittaisivat tekemisiäni.

Halusin ennen kaikkea selvittää, miten paljon vaatteita oikeasti tarvitsen. Onko tarve tunneperäistä vai rationaalista? Miten perustelen uuden vaateen hankinnan itselleni? Mitkä tarpeet vaikuttavat vaatevalintoihini? Ovatko tarpeet todellisia vai keinotekoisia? Kokeilun ajan pidin vaatepäiväkirjaa, johon kirjasin joka päivä asun lisäksi muita vaatteiden minussa herättämiä tuntemuksia ja huomioita vaateen käyttöön liittyvistä seikoista.

4.1 Pukeutumishaasteita

Ennen haasteen aloittamista tutustuin erilaisiin tapoihin, joilla ihmiset ovat pyrkineet järjeistämään vaatteiden kulutustaan. Vaatekaapin uudelleenjärjestely ja siistiminen on ajankohtainen ilmiö, johon monet ryhtyvät joko omin päin tai valmiiksi luodun menetelmän avulla. Löysin lukuisia internetyhteisöjä ja elämäntaitokirjoja, jotka auttavat puhdistamaan elämän turhasta rojusta, myös turhista vaatteista. Omaisuuden karsiminen tuntuu olevan uudenlainen nouseva ilmiö, jota voidaan pitää välttämättömänä vastaiskuna liikakulutuksen valtaamalle kulttuurillemme. Kun lähes kaikilla on mahdollisuus ostaa valtavista tavaravirroista mieleisiään tuotteita, on eräänlaista luksusta rajoittaa tuotteiden hankkimista. Tosin tavaroiden, varsinkin vaatteiden karsiminen omasta kodista ei suoraan vielä tarkoita, että niiden kulutus olisi merkittävästi vähentynyt. Edullisia vaatteita saatetaan ostaa paljon ja nopeasti, vaikka niitä ei varastoitaisikaan koteihin pitkäksi aikaa.

Kun mietin tapaa toteuttaa oman vaatehaasteeni, tutustuin tapauksiin, joissa ihmiset ovat rajoittaneet pukeutumistaan helpottaakseen omaa arkeaan tai ottaakseen kantaa vaatteiden liialliseen kulutukseen.

Runsaasti vaatteita omistavat henkilöt joutuvat kuluttamaan päivittäin paljon aikaa päälle puettavien vaateiden valintaan. Päivittäistä pukeutumiserutiinia ja sen tuomaa stressiä helpottaakseen newyorkilainen art director Matilda Kahl käytti samaa asua töissään päivittäin kolmen vuoden ajan. Kahlin työasu koostui mustista housuista ja valkoisesta lyhythihasesta paidasta. Näitä saman-

laisia housuja hän omisti kuusi paria ja paitoja 15 kappaletta. Yhdenmukais-
tamalla asunsa Kahlin ei tarvinnut tuhlaa turhaa aikaa ja energiaa päivittäin
työpukeutumisensa pohtimiseen (Kahl, 2015).

Yhdysvaltalainen taiteilija Alex Martin käytti samaa mekkoa vuoden 2005
ajan projektissaan ”The Little Brown Dress”. Itse valmistamansa mekon kanssa
Martin yhdisteli vapaasti muita asusteita ja vaatekappaleita. Käyttämällä samaa
vaatetta joka päivä hän toi esiin aivan toisenlaisen tavan kuluttaa vaatteita.
Samalla hän herätteli ihmisiä pohtimaan omaa suhdettaan vaatteisiinsa (Gwilt,
Rissanen, 2018). Kun saman näköisten tuotteiden sijaan käytetään toistuvasti ja
pitkäjäksoisesti yhtä tuotetta, tulee vaateen huolto, kuten peseminen ja paik-
kaaminen kiinteäksi osaksi arkea.

Yhdysvalloissa asuvan intialaistaustaisen Sheena Matheikenin Uniform
Project perustuu samaan konseptiin kuin Martinin The Little Brown Dress.
Erona on, että mekon väri on musta. Matheiken pukeutui samaan mustaan
mekkoon koko vuoden ajan toukokuusta 2009 lähtien. Matheikenin haaste oli
saada asu näyttämään uudelta joka päivä. Tässä Matheiken hyödynsi asusteita,
joita hänelle lahjoittivat monet projektia seuranneet ihmiset ja yritykset (www.
theuniformproject.com)

Project 333 vuorostaan on Courtney Carverin aloittama minimalistinen
vaatehaaste, joka kehottaa pukeutumaan enintään 33:een tuotteeseen kolmen
kuukauden aikana. Tässä haasteessa vaatekaappi rajataan 33:een tuotteeseen
asusteita ja kenkiä myöden. Tähän määrään eivät kuitenkaan kuulu treenivaat-
teet, yö- ja alusasut eivätkä kotioloissa pidettävät vaatteet (www.bemorewith-
less.com). Haaste tarjoaa maltillisen tavan pohtia omaa vaatteiden ja asusteiden
kulutustaan. Kolmen kuukauden välein haasteeseen osallistujat saavat päivittää
vaatekaappiaan vapaasti, kunhan vaatteiden ja asusteiden yhteenlaskettu määrä
pysyy alle 33:n tuotteen. Uniform Projectin tavoin Project 333 haluaa haastaa
mukaan mahdollisimman paljon ihmisiä ja tarjoaa yhteisön kokeiluun ryhtyville.

Itseäni inspiroi eniten San Franciscolainen Nadia Eghbal, joka päätyi
käyttämään vuoden ajan samaa asua, farkkuja ja t-paitaa. Hän kertoo koke-
muksestaan syyskuussa 2013 julkaisemassaan blogikirjoituksessa. Enghbal koki
pukeutumisen vievän liikaa aikaa muulta elämältä ja alkoi tyhjentää vaate-
kaappiaan vaate vaatteelta, kunnes jäljelle jäivät t-paita, farkut, huivi, neule,
muutama mekko ja urheiluasu. Jätettyään pukeutumisen huomioon toisarvoi-
seksi hän kiinnitti enemmän huomiota siihen, mitä ihmiset tekevät ja puhuvat.
Vaattamaton vaatemäärä vähentää pukeutumiseen liittyvää päätöksentekoa, mikä
auttaa keskittämään energian muihin, tärkeämpiin asioihin, Enghbal toteaa
(Enghbal 2013).

Suomessa Kuningaskuluttaja julkaisi oman vaatehaasteensa keväällä 2015.
Haaste on yksinkertainen; osallistujaa pyydetään laskemaan omistamiensa vaat-
teiden määrä ja kertomaan luku Kuningaskuluttajan toimittajille. Mukaan on
laskettava kaikki vaatteet: myös alusvaatteet, ulkovaatteet, sukat, hanskat ja
hatut. Toimittajat julkaisivat omien vaatteidensa määrät, jotka ovat mielestäni
häkellyttäviä. Esimerkiksi Airi Saastamoisen kaapista löytyi 319 vaatetta ja Ville
Alijoelta 275. Kyselyyn vastanneista noin 200 ihmisestä 46 % omisti enem-
män kuin 250 vaatetta (Nevasalmi, Saastamoinen 2015). ”Tungosta vaatekaapin
henkaririvissä aiheuttaa myös vaatteiden ostamisen helppous. Isoäidin aikoina
vaatteet tehtiin itse, nyt uusia vaatteita on helppo ostella vaatekaupoista, inter-
netin kauppapaikoista puhumattakaan”, toteaa Maria Laitinen Kuningaskulut-
tajan artikkelissa (Nevasalmi 2015).

Neljän kuukauden vaatehaaste

Ennen kokeilun aloittamista kävin perusteellisesti läpi vaatekaappini sisällön. Kuvasin jokaisen tuotteen ja kirjasin ylös merkin, materiaalin, valmistusmaan, hinnan, ostopaikan ja vuoden. Ostan suuren osan vaatteistani kirpputorilta ja olenkin pitänyt itseäni suhteellisen vastuullisena vaatteiden kuluttajana. Muis-
tin melkein kaikkien vaatteiden hankintapaikan, osittain juuri siksi, että asioin kirpputoreilla. Kun hankin vaatteita kirpputoreilta, liittyy ostohetkeen usein tunne löydön tekemisestä, mikä tekee ostotapahtumasta erityisen. Kaapistani ei löytynyt vaatteita, jotka olisin omistanut yli kuusi vuotta. Noin puolet vaateistani olin hankkinut viimeisen kolmen vuoden aikana. Vaatteiden merkeillä ei Vuokko Nurmesniemen ja vanhojen Marimekon vaatteiden lisäksi ollut juurikaan merkitystä. Korkea hinta ei myöskään tehnyt vaatteistani edullisempia arvokkaampia. Joidenkin kohdalla arvoa jopa lisäsi se, että olin löytänyt ne kirpputorilta erittäin edullisesti.

Löydettyäni kaapistani 86 vaatetta jouduin arvioimaan kulutustottumuksiani uudelleen. 86 vaatteeseen lukeutuivat kaikki sisä- ja ulkovaatteeni, eli ne vaatteet, joilla viestin itsestäni näkyvästi muille. Laskuista puuttuivat alusvaatteet, yöasut, sukat ja sukkahousut, käsineet, päähineet ja huivit. Vaatemäärä oli suuri siihen verrattuna, että se koostui pelkästään tavallisista käyttövaatteista – en tarvitse erikoisvaatteita työni tai harrastusteni puolesta.

Vaatteita läpikäydessäni jouduin myöntämään, että monet hankinnat olin tehnyt vastoin todellisia tarpeitani. Huomasin perustelleeni hankintojani edullisella hinnalla enkä niinkään tarpeella. Kaapistani löytyi myös käyttämättömiä heräteostoksia. Nämä tuotteet olin mielestäni pelastanut kirpputorilta vaateen arvon ymmärtävään kotiin, eli en ole ostanut niitä käyttöä varten vaan keräilymielessä. Tämä käytös on räikeässä ristiriidassa ajatusmaailmani kanssa, sillä koen vaateen arvon kasvavan käyttökertojen myötä. Mitä arvoa on vaatteella, jota ei käytetä?

Kuningaskuluttajan määrittelemistä vaateen omistamisen neljästä arkikityypistä tunnistan itseni heti keräilijäksi. Muut arkikityypit ovat shoppaaja, askartelija ja vähentäjä. Nevasalmen kirjoittamassa artikkelissa kuvataan miten keräilijän on hankala heittää vaatteita pois. Myös nostalgiavaatteista luopuminen on vaikeaa (Nevasalmi 2015). Ennen vaatekaappini siivoamista sieltä löytyi paljon ”keräiltyjä” vaatteita. Vuokko Nurmesniemen vaatteita olen ostanut koosta huolimatta aina niitä kirpputoreilla kohdatessani.

Lajittelin vaatteet viiteen ryhmään: hävitettävät, myytävät, lahjoitettavat, säilytettävät ja käytettävät. Hävitettäviin päätyi onneksi vain muutama tuote, pahasti rikkinäiset farkut ja puoliksi purettu neule.

Pystyin nopeasti lajittelemaan vähiten tunteita herättävät vaatteet lahjoitettavien ja myytävien pinoihin, tosin näitä tuotteita ei myöskään ollut monta. Myytäviin lajittelin tuotteet, joilla mielestäni on yhä kohtuullinen jälleenmyyntiarvo, toisin kuin lahjoitettavilla. Säästettävien pinosta yritin siirtää myytävien pinoon niin monta vaatetta kuin suinkin mahdollista. Kun valitsin säästettäviä vaatteita, en pystynyt olemaan rationaalinen, vaan heittäydyin tunteelliseksi. Ero säästettävien ja käytettävien ryhmien välillä saattaa olla vaikeasti hahmotettavissa, mutta halusin silti erottaa nämä kaksi toisistaan. Molempien ryhmien vaatteet ovat minulle arvokkaita, mutta säästettävien ryhmässä kyse on enemmän tunne- kuin käyttöarvosta. Käytettävien ryhmään valitsin tuotteet

joita selkeästi käytän muita useammin. Tällöin säästettävien ryhmään jäi paljon tuotteita, joita en todennäköisesti tule käyttämään, mutta joista en tohtinut luopuakaan.

Omistan muun muassa joulumekon, jota käytän vain kerran vuodessa, joskus ehkä kaksikin, jos intoudun aaton lisäksi pukemaan sen ylleni myös joulupäivänä. Tämä mekko on esimerkki säästettäväksi lajittelemastani tuotteesta, jonka käyttö on olematonta eikä se siksi kuulu käyttövaatteiden ryhmään. Kuitenkin koen, että tälläkin mekolla on harvoista käyttökerroista huolimatta korkea arvo. Mekon kohdalla kyse on sen esteettisestä arvosta ja tunnearvosta. Joulukuukauden on minulle erityistä aikaa, jonka luonnetta korostan erityisellä mekolla. Muistankin usein juhlat ja muut merkittävät tilaisuudet sen mukaan, mitä olen pitänyt niissä ylläni. Tällöin vaatteet keräävät itseensä välittömästi muistoja ja merkityksiä. Pukeutumisellani haluan erottaa arjen juhlasta. Toki selviäisin joulusta ja muista juhlista farkuissakin, mutta tämä ei tyydyttäisi kaipuutani estetiikkaan.

Aloitin neljä kuukautta kestävästä haasteesta yhdellä hyväksi katsomallani asulla toukokuun 2015 alussa ja päätin ottaa uuden vaateen käyttöön aina, kun se tuntui välttämättömältä. Oli vaikeaa valita asu, jossa oletin pärjääväni mahdollisimman pitkään ja mahdollisimman erilaisissa tilaisuuksissa. Yleensä käytän paljon mekkoja, mutta siitä huolimatta päädyin valitsemaan kokeilun ensimmäiseksi asuksi farkut, t-paidan ja pitkähihaisen itse tekemäni puseron. Valitsin kyseiset vaatteet ennen kaikkea niiden käytännöllisyyden takia. Koin, että jatkossa nämä vaatteet olisi helppo yhdistää uusien vaatteiden kanssa monipuolisiksi asuiksi.

Kuuden päivän aikana otin käyttöön toisen t-paidan, urheilutrikoot ja paitamekon. Farkut ja t-paita profiloituivat nopeasti työasuiksi ja tunsin, että illanviettoihin halusin päälleni jotain muuta. Siispä otin mekon käyttööni. Valitsin taskullisen paitamekon, jossa on vyö, koska koin sen sopivan hyvin monenlaisiin tilaisuuksiin. Mekko on arkinen, mutta siisti, ei liian juhlava, eikä liian näkymätön. Urheilutrikoot ja t-paidan otin käyttöön käytännöllisyyden vuoksi. Toiselle paidalle oli käyttöä ensimmäisen ollessa pyykissä. Farkuissa liikkuminen ei ollut mukavaa, joten otin trikoot käyttööni.

Kokeilun puolesta välissä heinäkuussa käytössäni oli 14 vaatetta, joilla olin pärjännyt todella hyvin kaikissa eteen osuneissa tilanteissa – myös ylioppilasjuhlissa ja Lapin matkalla. Kun käytin samoja vaatteita useammin kuin ennen ja hyvin erilaisissa tilanteissa, kiinnitin tarkempaa huomioita vaatteiden ominaisuuksiin. Paidan pituus ei ollut optimaalinen, takkiin tarvittaisiin huppu ja suuremmat taskut. Olin ollut tyytyväinen tuotteisiin, kun käytin niitä harvoin ja valituissa tilanteissa. Jatkuvassa käytössä ne eivät kuitenkaan täyttäneet kaikkia odotuksiani.

Toukokuussa alkanut haaste päättyi elokuun lopussa, jolloin käytössäni oli 16 vaatetta. Testiaikana lämpötila vaihteli +5 ja +28 celsiusasteen välillä, mutta suurimmaksi osaksi ilma oli lempeä ja lämpöä oli +15 asteen kummallakin puolella. Vietin koko ajanjakson Etelä-Suomessa viikon mittaista Lapin matkaa lukuun ottamatta.

- (24) Haasteessa päälleni valikoitui käytännöllisiä vaatteita, joita oli helppo yhdistää asuiksi keskenään. Ensimmäisen asun ympärille aloin muodostaa toimivaa vaatteiden kokonaisuutta.

16 vaatetta

Neljän kuukauden aikana käytössäni oli 16 vaatetta, joilla tulin toimeen hyvin. Siivosin vaatekaappini haastejakson aikana kaksi kertaa. Aloittaessani onnistuin karsimaan vaatteiden lukumäärän 50:een. Kun haaste eteni ja huomasin, miten vähillä tuotteilla tulin toimeen, halusin siistiä vaatekaappiani uudelleen. Toisen siistimiskerran jälkeen vaatteita jäi kaappiin 42 kappaletta. Haasteen aikana näistä 42:sta vaatteesta käytin vain kuuttatoista.

Haasteen sijoittuminen kesään auttoi pitämään tarvittavien vaatteiden määrän kohtuullisena. Vuoden mittainen haastejakso olisi mielekäs ja antaisi tietoa vuodenaikojen vaikutuksesta pukeutumiseen. Opinnäytteen puitteissa toteutettu neljän kuukauden haaste antaa kuitenkin hyviä suuntaa-antavia tuloksia tarpeellisiksi kokemistani vaatteista.

Vaatetuksen kulutusta ja sen tutkimuksen problematiikkaa käsittelevässä artikkelissaan Marja Anttila sanoo tavaroiden ja palveluiden todellisen tai näennäisen käyttöarvon realisoituvan vasta näiden hankinnan jälkeen. Vaatteiden todellista käyttöarvoa pidetään yllä niiden oikean hoidon avulla (Anttila 2000, 31). Anttila tuo myös esiin tarpeiden dualistisen olemuksen. Tarpeella on aina sekä materiaallinen että symbolinen sisältö, ja tämä pätee myös tuotteisiin, joilla on aina materiaalisia ja symbolisia ominaisuuksia (Anttila 2000, 32). Kun pohdin sitä, mitkä syyt vaikuttivat eniten vaatteideni valintaan, on minun oikeastaan pohdittava sitä, mihin tarpeisiin vaatteilla vastasin. Materiaalisten käyttötarpeiden tyydyttäminen vaatteilla on joiltain osin itsestään selvää, mutta tilanteesta tulee monimutkaisempi, kun vaatteet vastaavat myös aineettomiin tarpeisiin. Valintojeni, tarpeideni ja halujeni syvempi analysointi olisi paikallaan, mutta johtaisi tutkimuksen liialliseen laajenemiseen. Siksi rajaankin sen suosiolla työni ulkopuolelle. Haasteella pyrin saamaan ensisijaisesti tietoa käyttämieni vaatteiden määrästä ja käyttöyhteyksistä, jotta voisin havainnollistaa miten nämä eroavat menneestä, 1920–1970-lukujen välisestä ajasta.

Vaatteen elinkaari on nykyään lyhyt osittain siksi, että vaatteet ja niiden materiaali kestävät huonosti käytössä. Jotta vaate voisi saavuttaa pitkän elinkaaren vaaditaan siltä kestävyyttä ja kykyä vanheta arvokkaasti.

Haasteen aikana ennestään vanhat farkkuni kuluivat paljon ja vaativat säännöllisesti paikkailua. Käytin farkkuja usein myös sotkuista työtä tehdessäni ja jouduin pesemään ne useammin kuin yleensä. Muutaman vuoden vanha t-paita kului haastejakson aikana käyttökelvottomaksi. Kuluneeseen trikookankaaseen alkoi tulla reikiä, joiden paikkaaminen siististi ei ollut mahdollista. Haasteen loppupuolella myös jacquard-kankaisessa takissani alkoivat käytön jäljet hieman näkyä. Jotkut nykyaikaisista vaatteista ovat niin laaduttomia, että niiden paikkaaminen ja korjaaminen on lähes mahdotonta. Tällöin vaate päättyy roskiin. Jos minä, vaatesuunnittelija, olen ostanut tällaisia tuotteita, miten voin odottaa, että alaa tuntematon kuluttaja kykenisi tunnistamaan vaateen laadun ja tekisi parempia valintoja?

Ote vaatepäiväkirjasta:

MAANANTAI 22.6.2015

”Kaikki vaatteet likaisia. En ehtinyt tai oikeastaan jaksanut pestä pyykkiä eilen. Vuokko päälle, se on puhdas. Lähdin sukkiksissa ulos, mutta palasin vaihtamaan farkut siitäkin huolimatta että ne haisevat savulta ja hyttysmyrkyltä”

Kutsun päiväkirjassa Vuokoksi vaaleaa paitamekkoa, jonka otin käyttööni haasteen toisella viikolla.

Lainaus paljastaa, miten pyykinpesun tärkeys osana arkirutiiniani korostui, kun elin pienellä vaatemäärällä. Ennen olen pessyt pyykkiä satunnaisesti, mutta nyt jouduin keskittymään, jotta muistin pestä vaatteet ajoissa uutta käyttöä varten. Myös vaatteiden koneessa pestävyyden tärkeys korostui. Vaatteiden huoltaminen ja huollettavuus ovat seikkoja, joihin suunnittelijana olen työssäni kiinnittänyt vain vähän huomiota. Esteettisyys on usein noussut tärkeämmäksi.

Kun olen käyttänyt paljon erilaisia vaatteita, olen antanut pukeutumiselle yksittäisiä vaatteita suuremman arvon. Käyttäessäni vain muutamia vaatteita niiden hyvät ja huonot ominaisuudet korostuivat.

Juhlatilanteet aiheuttivat eniten mietintää. Osallistuin ylioppilasjuhlaan ja häihin mekossa ja takissa, joita käytän paljon arkenakin. Tätä asuvalintaa jouduin pohtimaan ja perustelemaan itselleni kauan. Olisin halunnut tehdä suuremman eron juhla- ja arkivaatteiden välille, mutta järkisyihin vedoten valitsin vaatteet, joita pystyin käyttämään muissakin tilanteissa. Asusteilla sain asuun onneksi kaipaamaani juhlavuutta. Asuvalintani todistaa, miten juhlapukeutuksen merkitys ei enää ole samanlainen kuin ennen. Arkisista vaatteistani huolimatta en kummassakaan juhlassa tuntenut olevani alipukeutunut, sillä kanssajuhlilajani olivat pukeutuneet vastaavaksi kokemallani tavalla, osa jopa minuakin arkisemmin.

Alusta asti odotin, reagoisivatko ihmiset mitenkään asuvalintoihini haasteen aikana. Kukallinen jacquard-takki sai paljon positiivista huomiota, myös juhlatilanteissa. Muutamat tuttavani kiinnittivät huomiota siihen, että pukeuduin toistuvasti samaan asuun.

PERJANTAI 22.5.2015

"Okei, eilen illalla Sussu sanoi: "Sullakin on samat vaatteet kuin eilen." Kivaa, että joku huomaa mitä minulla on päälläni. Jotenkin oletin, ettei kukaan välttämättä kiinnitä siihen huomiota. Kun sanoin, että olen pitänyt tätä mekkoa pian viikon, hän sanoi muistavansa, että minulla oli se päälläni myös viime lauantaina."

Suurin osa ihmisistä tuskin huomasi pukeutumisessani mitään poikkeavaa, tai jos huomasivat, eivät ainakaan maininneet asiasta minulle. Ennen saatoin ajatella, että en viitsi näyttäytyä samojen ihmisten seurassa toistuvasti samassa asussa, vaan olisi suotavaa tuoda esiin eri tyylejä. Haasteen myötä aloin kokea positiivisena sen, että tietyt vaatekappaleet henkilöityivät minuun voimakkaasti.

Pienempi määrä vaatteita todella helpotti ja nopeutti päivittäistä asuvalintaa, mutta suinkaan joka päivä en ollut vaatteisiini tyytyväinen.

PERJANTAI 7.8.2015

"Farkut ja t-paita, kun ne on niin helpot. Vähän epävarma olo itsestä, eivätkä nämä vaatteet auta tilannetta yhtään. Naamassa jättifinnejä ja hiukset ihan kamalassa kunnossa."

Olisin kaivannut päälleni jotakin näyttävämpää, ehkä jotakin uutta. Tunsin tarvetta kompensoida muuten epämiellyttäväksi kokemaani ulkonäköäni vaatteiden avulla. Kuvittelin, että toisessa asussa olisin itsevarmempi. Kuitenkin selvisin päivästä kunnialla samassa vanhassa asussa.

Vaatekaupoissa kävin haasteen aikana todella harvoin ja ensisijaisesti jonkun muun seurassa. Kirpputoreilla käyntini vähenivät enkä niillä poiketes-

sani keskittynyt katsomaan vaatteita itselleni. Haasteen aikana en ostanut lainkaan uusia vaatteita – joitain asusteita kyllä, mutta näitäkin hankintoja pohdin pitkään.

Haaste osoitti, että tarvitsen todellisuudessa huomattavasti vähemmän vaatteita, kuin mitä olen tottunut kuluttamaan. Vaatteen laadulliset tekijät aiheuttivat paljon ajattelemisen aihetta sekä suunnittelijana että kuluttajana. Minulle paljon käytetty vaate on väistämättä arvokkaampi kuin kokonaan käyttämättä jäänyt. Käytettävyys ja käyttökertojen määrä eivät kuitenkaan ole ainoat arvoja tuovat tekijät. Esteettisyys, vaatteen viehättävyys, on myös tärkeää. Parhaimmillaan nämä kaksi kulkevat käsi kädessä koko vaatteen elinkaaren ajan, ja käyttökertojen tuoma vaatteen henkilöityminen minuun lisää sen viehättävyyttä.

5. Suunnittelutyö

”Mitä merkitsee maailmallemme se, jos ihminen ei enää toteuta käsillään ideoitaan ja suunnitelmiaan materiaan, jos ihmisen henki, äly ja luovuus toimivat irrallaan fyysisestä yhteydestä kaiken materian alkuperään, luontoon.”

*Seija Kojonkoski-Rännäli, Ajatus käsissämme
– Käsityön käsitteen merkityssisällön analyysi 1995,10.*

Tutkimuksen minussa herättämiä ajatuksia käsittelin opinnäytteen produktiivisessa osassa, omassa suunnittelutyössäni. Esiin tulleet seikat vaatekäytännöistä ja vaatteesta käsityönä puhuttelivat minua sekä temaattisesti että visuaalisesti, ja tämä näkyy tavassani suunnitella vaatteita.

Suunnittelemani vaatekappaleet pohjautuvat osin vaatehaasteessa käyttämiini tuotteisiin, sillä halusin suunnitella vain hyödyllisiksi kokemiani vaatteita. Haluan suunnittelemani vaatteilla herättää ajatuksia vaateen elinkaaresta ja ajan näkymisestä vaatteessa. Työni kertoo yksittäisen vaateen arvosta ilman sesonkia ja mallistollisen kokonaisuuden luomaa viitekehystä.

5.1 Ei mallistoa, ei muotinäytöstä

Jo tutkimuksen alkaessa oli selvää, että ennen ihmisillä oli vaatteita vähemmän kuin nykyään. Ennen tehdasvalmisteisten tuotteiden yleistymistä vaatteita ei omistettu kaapeittain joka sesonkiin, eikä näin pitäisi mielestäni olla nykyäänkään. Henkilökohtainen vaatehaasteeni tukee tätä ajatusta.

Tästä johtuen suunnittelutyöni tärkeä lähtökohta oli ajatus yksittäisten vaatteiden suunnittelusta malliston sijaan. Miellän vaatemalliston kaupalliseksi termiksi ja mallistojen suunnittelun vastaavan erityisesti teollisen tuotannon tarpeisiin. Mielestäni kaupallisen sesonkiajattelun mukaiset vaatemallistot luovat helposti ylitarjontaa ja turhia tarpeita kuluttajille.

Toinen tärkeä lähtökohta suunnittelua aloittaessani oli, että lopputuotosta ei esitellä näytöksessä. Muotinäytös ei aina ole paras tapa esittää vaatteita. Koen, että näytöksissä asujen ja mallistojen kokonaisvaikutelmat ovat pääosassa, mikä hämärtää yksittäisen vaateen merkitystä. Omassa työssäni olen huomannut tarpeen suunnitella näytöstä varten täytetuotteita, vaatteita tai asusteita, jotka eivät tue mallistokokonaisuutta merkittävästi, mutta tuovat asukokonaisuuksiin kiinnostavuutta. Halusin päästä eroon tästä tavasta. Näytöksissä yleisölle esitellään pelkästään valmiita tuotteita, eikä suunnittelutyötä tai sen motiiveja tuoda esiin.

Vaatteiden pitää olla vakuuttavia ja ilmaisuvoimaisia ilman taustatarinaakin, mutta suunnittelijana koen, että työn motiivien esiin tuominen ja vaateen tekemisestä kertominen auttavat yleisöä näkemään vaateen arvon selkeämmin. Suunnittelijan työ menettää merkityksensä, mikäli tekijä itse ei arvosta työtään. Kertomalla itselleen tärkeistä asioista suunnittelija voi luoda työhönsä arvoa (Corin 2013, 88). Kertomalla työstäni ja vaiheista valmiiden vaatteiden takana annan vaatteille tarinan. Tällä tavalla pyrin vaikuttamaan nykyvaatteita vaivaavaan hengettömyyteen. Tarinan kautta katsoja ja käyttäjä saattavat liittää vaatteeseen enemmän merkityksiä.

Alisa Närväsen Aalto yliopiston taiteiden ja suunnittelun korkeakoulun maisterin opinnäyte, Paidat 1-5, tarjosi osaltaan rohkaisun jatkaa valitsemallani polulla ja unohtaa perinteinen malliston suunnittelu kokonaan. Työssään Närväsen suunnitteli yhden paidan, josta hän toteutti viisi eri versiota. Paidan numero viisi Närväsen jätti metsään kolmeksi kuukaudeksi ja pohtii tätä kautta osin kanssani samoja teemoja, kuten ajan näkymistä vaatteessa (Närväsen 2013, 38).

Haastatteluiden ja vaatehaasteen myötä koin vahvasti, etten halua suun-

nitella laajaa asukokonaisuuksien mallistoa, vaan tiiviin, toimivan vaatteiden kokonaisuuden. Lähdin hahmottelemaan vaatekokonaisuutta oman vaatehaasteeni tuloksien pohjalta. Päätin, että suunnittelisin ne vaatekappaleet, joita käytin neljän kuukauden aikana; kolme t-paitaa, yhden pitkähihaisen paidan, neuleen, yhden housut, hameen, kaksi mekkoa ja takin. Suunnittelun aikana sovelsin kokonaisuutta hieman ja rajasin urheiluvaatteet niiden vahvojen funktionaalisten piirteiden vuoksi oman suunnittelutyöni ulkopuolelle. Vaatehaasteen aikana käyttööni valikoitui melko yksinkertaisia vaatteita, jotka soveltuivat helposti eri tilanteisiin eivätkä olleet millään tavalla räiskyviä tai liian näyttäviä. Käyttömukavuus ja mahdollisimman kattava käyttöala nousivat vaatteiden valinnassa keskeisiksi kriteereiksi. Tämä sai minut pohtimaan oman suunnittelutyöni tavoitteita pitkään. Miten suunnitellaan käyttövaatteita sortumatta liian tavanomaisiin ratkaisuihin? Haluanko suunnitella käyttövaatteita vai ennemminkin konseptuaalisen kokonaisuuden, joka kertoo vaatteiden käytöstä?

Vaikka aluksi halusin korostaa suunnittelemiani vaatteita yksilöinä, jouduin työn edetessä myöntämään, etten pysty suunnittelemaan toisistaan irrallisia vaatteita. Vaatteet on suunniteltu saman tutkimusaineiston pohjalta, ne kumpuavat samasta ideamaailmasta ja tämä yhdistää niitä väistämättä toisiinsa. Vaatteissa on käytetty yhteneviä tekniikoita ja ne heijastavat omia mieltymyksiäni. Suunnittelun aikana tarkastelin vaatteita paitsi yksilöinä, myös niiden muodostaman kokonaisuuden kautta. Vaatteiden valmistuessa pidin niitä rekillä, jolloin näin, miten värit sointuvat yhteen ja miltä materiaalit näyttävät rinnakkain. Toteutin tuotteita yhtäaikaaisesti ja mietin niihin vaistomaisesti yhteneviä viimeistelyjä. Suunnittelutyöni voikin halutessaan määritellä mallistoksi, mutta ainakin hain määrätietoisesti uutta tapaa käsittää mallistoajattelu ja vaatemaalloon sisältyvät tuotteet.

5.2 Käsityön rooli suunnittelutyössäni

Käsityö on usein nähty taidetta ja muotoilua alempiarvoisena toimintana, vaikka ne ovat toisiinsa liittyviä ilmiöitä, joiden välillä ei ole selkeitä rajoja.

*Pirita Seitamaa-Hakkarainen,
Käsityömuotoilun tulevaisuus 2005, 186.*

Opinnäytteen tekeminen on saanut minut palaamaan alkupisteeseen, ajattelemaan omaa suhdettani muotiin ja vaatteisiin sekä myös perimmäisiä syitä siihen, miksi olen valinnut suunnittelijan ammatin. Pohdittuani asiaa päädyn toteamaan, että käsillä tekeminen, käsityö, on yksi suurimmista motiiveistani ryhtyä vaatesuunnittelijaksi. En halunnut suunnittelijaksi ensisijaisesti siksi, että maailma pukeutuisi suunnittelemiini vaatteisiin, vaan koska vaatesuunnittelusta löysin tavan ilmaista itseäni. Ihmisen mittakaava ja kangas materiaalina tarjoavat ilmaisulleni oikean kehyksen. Luovassa työskentelyssä käsillä tekeminen on minulle elintärkeää.

Ammatinvalintani ja käsityön merkitys minulle saattaisivat yllättää aikaisemmat käsityönopeettajani. Yläkoulun käsityössä loistin lähinnä saamatto-

muudellani. Osasin kyllä neuloa, mutta neuletöiden loppuunsaattaminen oli harvinaista. Ompelutöistä en muista mitään. En varsinaisesti inhonnut käsitöitä, en vain ollut tarpeeksi pitkäjänteinen toteuttaakseni suunnitelmiani esimerkiksi. Sen sijaan kuvataiteen tunneilla pärjäsinkin paremmin. Oppiaineena käsityötä ei ole haluttu nähdä samalla tavalla ilmaisullisena aineena kuten kuvataidetta (Collanus, Guttrom, Jokela, Kärnä-Behm 2005, 151), mikä on saattanut vaikuttaa omiinkin kokemuksiini. Vaatesuunnittelijan ammatissa oivalsin mahdollisuutteni yhdistää rajattoman luovuuden tekstiilityöhön, vaatteiden valmistukseen.

Seija Kojonkoski-Rännälin mukaan käsityöhön sisältyy idea tuotoksesta; siitä mikä on syntymässä sekä ajatus ja tieto siitä, miten se voidaan toteuttaa. Käsityöllinen prosessi käsitetään kokonaisvaltaiseksi työksi, jossa sama henkilö toteuttaa kaikki suunnittelun ja valmistuksen vaiheet (Kojonkoski-Rännäli 1995, 31). Tämänkaltaista *kokonaista* käsityötä (Kojonkoski-Rännäli 1995, 92) vaatesuunnittelu ja oma työni on harvoin. Vaatesuunnittelijan työnkuvaan ei kuulu suunnitelmien toteuttaminen, mutta toteuttamisen suunnittelu kylläkin. Tässä puolestaan auttavat oma käytännön tieto ja taito vaatteiden valmistamisesta. Kokonaista käsityötä toteutan vapaaehtoisesti lähinnä vain harrastetöissäni.

Opiskelutöinä toteuttamani vaatteet olen kuitenkin aina suunnittelun lisäksi myös kaavoittanut ja ommellut itse, usein taloudellisista syistä johtuen. Sen sijaan suunnittelijan palkkatyötä olen aina tehnyt osana tiimiä, jossa vaateen valmistuksesta ovat vastanneet mallimestari ja ompelija. Ompeluun liittyy kohdallani ristiriitaisia tunteita. Vertaan omaa ompeluani ammattiompelijoiden työnjälkeen, tietäen etten koskaan pääse samalle tasolle.

Itse miellän vaateen ompelun kopioivaksi käsityöksi, jossa luovuudelle ei ole juurikaan tilaa. Toteuttaessani itse vaatteita, osa suunnittelusta tapahtuu leikatessa ja ommellessa, mutta paine oikeanlaisesta toteutuksesta jyrää luovuuden yli. Ompelulta vaaditaan tehdasmaista tarkkuutta, joka ei vastaa käsitystäni luovasta, mukaansa tempaavasta käsityöstä. Silti vaateen valmistuttua tunnen ylpeyttä siitä, mitä olen saanut aikaiseksi.

Huolimatta siitä, etten aina nauti ompelusta, päätin toteuttaa opinnäytteen vaatteet itse alusta loppuun pystyäkseen työn kautta havainnoimaan käsityönä valmistetun vaateen luonnetta ja merkityksiä.

5.3 Ajan kulumisen osana vaatetta

Vaateen elinkaari on nykyisin lyhyt suhteessa menneeseen, eivätkä vaatteet ehdi kulua ennen kuin ne jo vaihdetaan uusiin. Suunnittelussa lähdin liikkeelle ajatuksesta, että vaatteissa näkyisi aika tai idea ajan kulumisesta.

Kun pohdin ajan näkymistä vaatteessa, tulevat ensimmäisenä mieleen kulumat, reiät, paikat ja korjaukset. Vanhoissa paikatuihin vaatteisiin on tiettyä tunteikkuutta, kerrostumia ajasta ja käyttäjistä. Olisi kuitenkin teeskentelyä suunnitella paikatun näköisiä vaatteita, sillä vaateen arvokkuus ei synny fyysisistä paikoista ja kulumista vaan paikkaamisesta ja korjaamisesta tekona. Vaatetta on pitänyt käyttää niin paljon että se on kulunut rikki. Kulunut vaate sisältää tarinan. Länsimaissa rikkinäinen korvataan helposti saman tien uudella, eikä vaatteiden korjaaminen ole enää tavanomainen osa kulttuuria. Sen sijaan,

että nykyihmiselle opetetaan miten korjata, olisikin tärkeää vastata kysymyseen miksi korjata (Varmola 2014, 89). Ihanteellista olisi, että korjaaminen pidettäisi vaatteiden elinkaarta ja sitoisi tuotteen tiiviimmin yhteen käyttäjänsä kanssa.

Vaateiden pitkään käyttöikään liittyy myös negatiivisia tunteita, ja oma suhtautumiseni paikattuihin vaatteisiin on melko romanttinen. Ennen vaatteiden korjaaminen oli pakon sanelemaa. Vaatteita ei korjattu osoituksena vastuullisesta kuluttamisesta vaan koska uusia ei ollut saatavilla. Haastateltavani kertoivat käytettyinä saaduista vaatteista, jotka eivät ehkä istuneet heille. He muistelivat lahkeisiin ja hameen helmoihin kasvuvaraksi jätettyjä käänteitä, joiden avulla vaatteiden käyttöikä saatiin pidennettyä. Kun käänne avattiin, tulivat näkyviin kankaan haalistunut väri ja taitteen kohtaan jäänyt kulumaraja.

Mielessäni heräsi ajatus näiden kielteisiä kokemuksia herättäneiden seikojen hyödyntämisestä osana suunnittelemiani vaatteita. Entä jos häpeälliseksi koettu kulumaraja olisikin tarkoituksenmukainen ja näyttävä osa vaatetta?

Saisinko vaatteeseen liitettyä sellaisen tarinan, että sen korjaaminen ja säilyttäminen koettaisiin tärkeäksi?

5.3.1 AURINGON VALO

Pohdittuani tapoja ilmentää ajan kulumista vaatteessa päätin kokeilla tekstiilien värin haalistamista auringon valon avulla. Menetelmässä kiehtoi siihen tarvittava runsas aika. Lopputulos olisi suoraan suhteessa siihen, miten kauan materiaalit ja vaatteet ovat altistuneet auringolle. Työn onnistumiseen vaikuttaisivat osaksi minusta riippumattomat tekijät. Osaksi samat motiivit saivat kokeilemaan kankaalle myös syanotypiaa, vanhaa valokuvanvedostusmenetelmää. Molemmilla tekniikoilla toteutetut vaatteet olisivat ainutlaatuisia. Kahta täysin samanlaista olisi mahdotonta toteuttaa.

Auringon valolla haalistamisen kokeileminen on kiinnostanut minua siitä asti, kun näin Danh Von teoksen ”The Encyclopedic Palace” Venetsian Biennaalissa syksyllä 2013. Teos sisälsi raskaita samettikankaita, joihin piirtyneet varjokuvat tauluista ja risteistä muistuttivat asetelmia vanhan kirkon seinällä. Kankaisiin piirtyneet siluetit kertoivat jostain entisestä, joka fyysisestä poissaolostaan huolimatta oli yhä läsnä hyvin tunteisiin vetoavalla tavalla.

Ennen opinnäytteeni aloittamista olin Von inspiroimana kesällä 2014 kokeillut, miten itse värjäämieni tilkkujen värit haalistuvat auringossa. Tällöin pidin tilkkuja ulkoilmassa koko aurinkoisen heinäkuun. Värit haalistuivat jättäen näkyviin hyvin selkeän rajan auringon valolta suojattuun alueeseen nähden.

Päätettyäni hyödyntää menetelmää opinnäytteessäni testasin itse värjäämieni tilkkujen lisäksi sitä, miten eri valmistajien digitulostetut kankaat haalistuivat. Pidin koetilkkuja ulkona kaksi viikkoa. Värit haalistuivat näkyvästi jo tässä ajassa, mutta hyvin eri tavoin eri materiaaleissa. Testitulosten perusteella päätin käyttää opinnäytteessäni pääosin itse värjäämiäni kankaita, että voisin varmistaa värien haalistuvuuden.

Mietin vaatteiden luonteelle ominaista värin kulumista. Purettaessa vanhaa vaatetta tulee esiin se, miten valolta piilossa olleet osat, kuten saumanvarat ja taskujen kohdat ovat usein pitäneet värinsä. Halusin kokeilla tämän kaltaisen kulumisen toteuttamista, mutta myös jotakin erilaista. Taskujen poistamisen myötä esiin tulleita tummia alueita tulee säännöllisesti vastaan massamarkkinoiden tuotteissakin. Varsinkin farkkutuotteissa efektiä tunnutaan käyttävän säännöllisesti.

(25)
Danh Von teos "The Encyclopedic
Palace" Venetsian Biennaalissa 2013.

Olin jo suunnitellut menetelmää lukiessani Aikasalon väitöskirjasta Koti-
lieden ohjeen vuodelta 1925: "Viime talven vaatteet otetaan esille kesäkorjuusta,
puhdistetaan ja silitetään hyvin, jos ovat vielä kelvollisia, useissa tapauksissa
ratkotaan auki, pestään ja jos ovat hyvin pitäneet värinsä, silitetään ja ommel-
laan hieman entisestään poikkeavan näköisiksi. *Jos sattuvat olemaan haa-
listuneita, värjätään ne jollakin tummalla värillä, ja tulevatkin silloin melkein
uuden näköisiksi.*" (Aikasalo 2000, 183). Ohjeessa kuvaillaan juuri miettimääni
menetelmää, paitsi etten värjäisi haalistumia piiloon, päinvastoin tekisin niistä
tarkoituksenmukaisia.

Suunnittelin prosessia pitkään ja harkitsin erilaisia toteutustapoja kunnes
viimein ymmärsin lähteä vapaasti kokeilemaan ja etsimään oikeaa ratkaisua
käytännön työn kautta. Sen lisäksi, että halusin korostaa vaatteiden ompelullista
rakennetta tuomalla esiin taskujen paikkoja ja muotolaskoksia, päätin kokeilla
myös kankaan kuviointia erilaisten esineiden avulla.

Sommittelin kankaiden päälle vanhoja tarve-esineitä, kuten työkaluja ja
nauloja. Tavoite oli kuvioda esineiden siluetit kankaalle. Valitsin esineitä ja
osia esineistä, jotka mielestäni kertovat käsillä tekemisestä, jostain tutusta,
mutta jo menneestä. Käytännön syistä valitsin painavia ja melko matalia metal-
lisia esineitä, jotta ne pysyisivät paikallaan kaikenlaisessa säässä. Suuren osan
käyttämistäni esineistä keräsin perniöläisen Maurin Makasiinin romuosastolta.
Ruostuneet, hylätyt, maahan tai muun romun alle hautautuneet esineet saivat
äkkiä merkityksen.

Myöhemmin sain käyttööni lisää esineistöä Parikkalasta, missä tyhjen-
nettiin vanhaa maataloa. Vanhojen esineiden lisäksi kokeilin kankaiden kuvi-
ointia puunpaloilla ja oksilla. Nämä naulasin kiinni varmistaakseni paikallaan
pysymisen.

Toteutin kankaiden haalistamisen kolmessa jaksossa heinäkuun ja syyskuun välisenä aikana. Materiaalit olivat ulkoilmassa kolmesta neljään viikkoa puualustoille ja muovin päälle aseteltuina.

Tässä ajassa lähes kaikkien materiaalien värissä oli tapahtunut muutosta sateisestakin säästä huolimatta. Useista kankaista esineiden siluetit erottuivat selkeästi ja tunnistettavina. Osassa oli auringonvalon aiheuttaman haalistumisen lisäksi muita värimuutoksia, kuten lähes valkoisia laikkuja niissä kohdin, joissa kangas oli painojen alla maata vasten. Myös pieniä puhkikulumia oli ilmestynyt sinne tänne.

Ensimmäisessä jaksossa heinäkuussa käsittelin kangasta pintoina. Olin leikannut yhden mekon yläosan valmiiksi paloiksi, mutta muuten käsittelin suuria kankaita aikomukseni leikata vaatteet myöhemmin. Lopputulokset olivat haalistumien osalta hyviä, mutta suuria kankaita minun oli vaikea jatkaa vaatteeksi. Onnistuneimpana pidinkin valmiiksi vaateen kaavojen mukaan leikattuja paloja.

Seuraavissa jaksoissa elo- ja syyskuussa jatkoin uusien kankaiden työstämistä, minkä lisäksi vein ulkoilmaan muotoon ommeltuja vaatteita, kuten t-paidan ja mekon. Tällöin pystyin hahmottamaan selkeästi kuvioden sijoittumisen vaatteisiin. Työskentelyn tunnelmassa tapahtuu myös muutos, kun ulos jääkin pelkän materiaalin sijaan valmis vaate. Vaateen valmistamiseen on nähty vaivaa, ja lopputulos on dramaattisemmin kiinni luonnosta ja sattumasta. Aloittaessani en ollut tarpeeksi rohkea viedäkseni ulos kokonaan valmiiksi ompelemiani vaatteita. Pelkäsin työn menevän hukkaan, mikäli värien haalistumista ei tapahtuisikaan tai jos vaate menisi pilalle.

Elokuu tarjosi täydelliset puitteet työskentelylleni. Ilma oli selkeä ja aurinkoinen lähes koko kuukauden. Syyskuun alkaessa en uskonut, että saisin enää kunnollisia kuvioiteja syntymään, mutta onnekseni auringonvaloa vielä riitti sen verran, että haalistumista tapahtui, tosin jo huomattavasti vähemmän kuin edellisinä kuukausina.

Pidin kankaita lapsuudenkotini pihassa Nousiaisissa. Raahatessani kotikärryillä tiiliä ja lautoja kankaiden painoksi mietin löytäneeni työskentelytavan, joka todella innostaa ja tuntuu kaikin puolin hyvältä ja oikealta. Ulkona tapahtuva työnteko on vaatesuunnittelijalle harvinaista ja siksi kai tuntui niin erityisen hienolta. Tämä työskentelyvaihe oli sellaista käsityötä, josta nautin.

Ensimmäisten ulos viemieni kankaiden alle muurahaiset olivat tehneet lukuisia pesiä, ja syksymmällä etanat löysivät tiensä kankaiden suojiin. Yllättävistä löydöksistä huolimatta luonnon mukanaolo toi työhön sattumanvaraisuutta ja jännitystä, josta sain valtavasti energiaa. Itse prosessi oli suunniteltu ja tarkkaan harkittu, mutta lopputuloksesta en kuitenkaan voinut olla täysin varma. Koin tämän todella innostavaksi lähtökohdaksi suunnittelutyölleni. Erikoinen, aikaa vievä työtapo antaa vaatteille tarinan jo niiden valmistusvaiheessa.

Kankaiden haalistumiseen liittyviä suuria pettymyksiä ei työskentelyn aikana tullut, sillä olin melko tietoinen värien käyttäytymisestä. Työtapo oli uusi ja kulutin paljon aikaa käytännön seikkojen pohtimiseen. Ainoat todelliset vaikeudet liittyivätkin omaan kykyyni heittäytyä työn vietäväksi. Vaikka tiesin värien haalistuvan, olin aluksi hyvin epäileväinen koko menetelmän suhteen enkä rohjennut viedä ulos suuria määriä materiaalia. Kun kankaiden haalistumat osoittautuivat erittäin onnistuneiksi, toivoin, että olisin työstänyt materiaalia moninkertaiset määrät. Lopulliset vaatteet jouduin kokoamaan hyvin niukasta määrästä kankaita.

- (28) Kankaat kastuivat, likaantuivat, kuivuivat ja kastuivat jälleen. Sade ja tuuli liikuttelivat kankaita ja esineitä niiden päällä. Etanat ja muurahaiset hakivat niistä suojaa.

(30)

(31) "Esineet ovat todella entisen elämän konkretisoitumaa, mutta vain yhdellä ehdolla. Ne on nähtävä sellaisina, muuten ne ovat vailla merkitystä." (Heikkinen 1997, 42)

5.3.2 SYANOTYPIA

Syanotypia on vanha valokuvatekniikka, jossa kahden rautasuolaliuoksen yhdistelmällä herkistetylle paperille tai kankaalle valotetaan kuvia UV-valon avulla. Syntyvä kuva on aina sininen, ja menetelmää kutsutaankin myös sinikopioteknikaksi. Tein ensimmäiset syanotypiaharjoitelmani lähinnä paperille kesällä 2014. Menetelmässä minua kiehtoo auringon valon hyödyntäminen ja sen tarjoama uniikki lopputulos. Pohjamateriaali ja valotukseen käytetty aika vaikuttavat ratkaisevasti lopputuloksen syntyyn.

Suunnittelin, että valottaisin opinnäytettäni varten kokonaisia vaatteita kuviksi itse suunnittelemiini vaatteisiin. Ajatuksena oli, että vanhat arvokkaat vaatteet tarjoutuivat jatkaisivat kuvien kautta elämää uusissa vaatteissa. Lopputuloksella 2015 valotinkin kankaalle pitsikankaita ja kokonaisia pitsisiä paitoja. Kankaalle valottaminen osoittautui hieman paperilla työskentelyä haastavammaksi, mutta onnistuin kuitenkin saamaan aikaan kauniita, selkeitä kuvia.

Suurten pintojen herkistäminen ja valottaminen vaati huomattavasti enemmän kärsivällisyyttä kuin pienten tilkkujen työstäminen. Kokeilin valotusta useille eri materiaaleille ennen lopullisia suuria töitä. Parhaiten onnistuin työskennellessäni ohuiden, tiiviiden puuvilla- ja silkkikankaiden kanssa. Villalle syanotypia ei onnistunut lainkaan. Paksummat materiaalit imivät niin paljon herkistämiseen käytettävää liuosta, ettei niiden työstämien suuressa koossa olisi ollut kannattavaa. Materiaalin herkistäminen on tehtävä hämärässä tai pimiöolosuhteissa, mikä lisäsi työskentelyn haastetta.

Lukuisista suunnitelmista ja kokeiluista huolimatta lopulliseen vaatekoelmaan päätyi ainoastaan yksi vaate, jossa käytin syanotypiaa.

5.3.4 AARTEITA

Osana tutkimusta tutustuin vanhoihin ompeluohjeita ja kaavoja tarjoaviin lehtiin, kuten Kotilieteen, Sorjaan ja Omin käsin -lehteen. Ajatuksena oli, että käyttäisin joissain tuotteissa vanhoja ompelukaavoja pohjana omille kaavoilleni. Vaikka vanhoja lehtiä on säästynyt paljon kirjastojenkin kokoelmiin, oli vanhoja ompelukaavoja todella vaikea löytää. Ompelukaavat eivät ole tulleet automaattisesti lehtien mukana, vaan ne on pitänyt tilata erikseen, mikä oli minulle yllätys. Vanhoja käyttövalmiita kaavoja onnistuin löytämään vain 50-luvulta. Työ eteni kuitenkin nopeasti sellaiseen suuntaan, että päädyin kuosittelemaan kaavat alusta asti itse.

Kiertelin kirpputoreja etsien ennen 1970-lukua käsityönä valmistettuja vaatteita. Käsityönä valmistetulla tarkoitan itse kotona tehtyä tai ompelijan tekemää vaatetta. Näissä tuotteissa ei ole tuotelappuja tai saumurihuolteluja. Kirpputorin rekistä löydetyn yksittäisen tuotteen valmistusvuotta on vaikea ajoittaa oikein, mutta materiaali ja vaatteiden malli auttavat arvion tekemisessä. Olin yllätynyt, miten huonosti monet löytämäni vaatteet oli tehty. Itse tekemisen jälki näkyi. Kaikki eivät ole ennenkään olleet ompelijamestareita, vaikka vaatteita onkin tehty kotona.

Monia löytämiäni vaatteita oli paikattu hienoin käsin pistoin. Paikkauksissa on jotakin todella inhimillistä ja suorastaan koskettavaa. Samoin käsin pistellyissä huolteluissa, jotka tekijästä riippuen seuraavat kankaan reunaa tasaisen kauniisti tai saattavat harottaa sinne tänne. Pistojen kautta jälki teijästä on siirtynyt vaatteeseen.

Suunnittelemieni vaatteiden silueteissa on viitteitä taustatutkimukseni valokuviin. Halusin pitää vaatteiden muodot yksinkertaisina, tavallaan helppoina. Jotta vaatetta oikeasti olisi miellyttävä käyttää, se ei voi olla mittasuhteiltaan liian kookas tai painava. En muutenkaan kokenut vaatteiden muodolla leikittelyä ja monimutkaista kaavoitusta olennaiseksi tässä työssä. Yksinkertaiset muodot antavat tilaa materiaalille ja kankaan kuvioinnille.

Käytin paljon puuvillaa sen käytännöllisyyden vuoksi – se on helppo värjätä ja pestä. Otettuani kankaat pois ulkoa ne oli pestävä ennen lopullista käyttöä. Käytin myös muutamaa itse värjäämääni villasekoitetta ja yhtä valmista villasilkkisekoitetta, jonka väri onnekseni myös haalistui.

Materiaalien hankintaan suhtauduin huolettomasti, luottaen siihen, että sopivat kankaat löytäisivät kyllä luokseni. En tehnyt etukäteen päätöksiä kankaista, vaan kirpputoreja ja kangaskauppoja kierrellessäni valitsin minua puhuttelevia materiaaleja.

(34)

(35) Kirpputorilta löytämäni takin näpinlävet oli tehty käsin

Pyhävaatteet

Produktiivisen osan lopputulos on yksitoista vaatetta, jotka muodostavat Pyhävaatteiksi nimeämäni kokonaisuuden. Minulle *pyhä* tarkoittaa jotakin kunnioitettavaa, ei niinkään uskonnollista pyhyyttä.

Leenan ja Armin kertoma pyhävaatteista ja niiden kulumisesta arkivaatteiksi herätti minussa paljon ajatuksia. Erityiset pyhävaatteet muuttuivat lopulta tavallisiksi käyttövaatteiksi, mikä tiivistää kauniisti ajatuksen vaatteiden pitkästä käyttöiästä. Nykyään meillä ei enää ole pyhävaatteita, mutta silti voisimme yrittää nähdä ja kunnioittaa kaikissa vaatteissamme sitä käytännöllistä arvokkuutta, jota pyhävaatteet ovat edustaneet. Kaikkien vaatteidemme tulisi olla pyhävaatteita.

PUULAVEDEN NEULE

Neule on valmistettu Puulaveden kansallispuvun hamekankaan kutomiseen tarkoitettusta villalangasta. Puula on järvi Etelä-Savossa ja myös osa Kangasniemeä, josta sukuni on kotoisin. Käyttämällä Puulaveden puvun lankaa yhdistyy neule osaksi Ailin ja Leenan haastatteluja ja heidän nuoruutensa maisemia. Kuvittelen, miten ne kansallispuvut, joita Aili tyttönä näki, saattoivat olla juuri Puulaveden pukuja.

Lanka on värjätty flammuraitojen kutomista varten raidalliseksi, ja tämä värytys muodostaa neuleen kuvion. Silmukan koko ja neulottavan kappaleen koko vaikuttavat siihen, millainen kuvio syntyy.

Neuleen palat toteutettiin yliopistomme teollisuuskoneella harjoitusmestari Miia Oksasen toimesta.

Paidan muoto on yksinkertainen ja aluspaitamainen. Tavanomaisella muodolla halusin antaa tilaa materiaalille ja sen tarinalle. Lisäsin neuleeseen sinisellä langalla parsintaa muistuttavia yksityiskohtia, koska koneella tuotettu sileä neulos kaipasi mielestäni pientä rosoisuutta.

VELJEN VANHAT

Viininpunaisesta paksusta puuvillasta valmistettuja housuja lähdin suunnittelemaan mielessäni kuvitelma veljen vanhoista housuista. Niistä housuista, joita Armi ei olisi halunnut käyttää. Liian pitkät, ehkä vähän oudosti istuvat housut ovat juuri sellaiset kuin niiden kuuluu olla. Pidin housuja ulkoilmassa ja niiden kankaan väri haalistui odotettua paremmin ja selkeärajaisemmin. Housut ovat pitkät, lahkeiden runsaat käännteet on avattu näkyviin. Lisäksi aurinko on haalistanut näkyviin housuista poistetut reisitaskut ja etuosan paikkataskut.

MUISTO

T-paitaan on valotettu vanhoja pitsikankaita syanotypiaa käyttäen. Toimintaansa lopetteleva ompelija antoi minulle pussillisen vanhoja pitsi- ja kangastilkkuja, jotka hän oli aikoinaan saanut eräältä helsinkiläisrouvalta. Pitsejä oli monenlaisia. Osa oli selkeästi leikattu jotakin tarkoitusta varten, osa niin hentoja, että uskalsin koskea vain varoen. Pitsit herättivät heti monia kysymyksiä. Mistä ne ovat peräisin? Kuka niitä on käyttänyt ja missä?

Syanotypian avulla vanhat haurastuneet pitsit pääsivät osaksi hyvin erityyppistä vaatetta, kuin mitä ne aikaisemmin olivat olleet. Sellaisenaan pitsit eivät olisi sopineet käytettäväksi vaatekokoelmassani, mutta tumman sinisävyisenä kuvana ne sopivat siihen hyvin.

ENTINEN T-PAITA

Samasta muovipussista pitsien kanssa löysin hienon verkkomaisen kankaan paloja. Verkkopintaan kiinnitetyt pienet metallipalat muodostavat kankaaseen kuvioita. Halusin yhdistää tämän vanhan, arvokkaan ja patinoituneen materiaalin johonkin yllättävään. Niinpä ompelin siitä aluspaidan etukappaleen, jonka kirjailin kiinni suuren vaaleansinisen t-paidan miehustaan. Auringon valo haalisti aluspaidan siluetin puuvillaisen t-paidan pintaan. Applikoin osia aluspaidasta reunustamaan haalistuman ääriviivoja. Paita on ehjä, mutta repaleinen applikointi ilmentää pysäyttämätöntä ajan kulkua, joka lopulta johtaa vaatteiden katoamiseen. Arvokkaintakaan vaatetta ei tulisi säästellä, vaan sekin tulisi käyttää loppuun rakkaudella.

PEITTOON

Tikattu peitto sai vaikutteen Asarias Laitisen työstä nahkurina ja hänen tekemistään rekipeitteistä. Suunnittelemani peite on valmistettu ohuesta puuvillasta, joka on tikattu yhteen vanun kanssa. Peitto on pehmeä, ja puuvillan hento kiilto tuo siihen arvokkuutta. Peiton toiselle puolelle on kuvioitu auringon valon haa-listamana vanhoja tarve-esineitä ja työkaluja sahasta hevosenkenkään. Peitteen kahdella sivulla on nauhat, joiden avulla sen voi pukea päälle monin eri tavoin.

JOKA PÄIVÄN MEKKO

Mekko on valmistettu vanhasta lakanasta, jonka värjäsin vaalean siniseksi.

Auringon valo haalisti valmiiksi kootun mekon etumukseen vanhojen esineiden siluetit. Tarkoitukseni oli lisätä mekkoon sivutaskut viimeistelyvaiheessa, ulkoilmassa pitämisen jälkeen, mutta kun haalistumat olivat niin kauniisti paikallaan, en tohtinutkaan avata saumoja. Jälkeenpäin on todettava, että taskut olisi pitänyt tehdä mekkoon heti. Nyt mekon käytännöllisyys hieman kärsii taskuttomuudesta. Mekko on väljä, sen hihat ovat leveähköt ja pitkät. Siluetti mukailee sukualbumin kuvissa näkemieni naisten vaatteiden muotoa. Hihansuihin jätin lakanan avatut päärmeet sellaisenaan.

JUHLAMEKKO

Mekon yläosa on paksua puuvillasatiinia, joka käyttäytyi varsin ihanteellisesti aurinkovärjäyksessä. Jopa ompelukoneen ommel tallentui kankaaseen haalistumattomana alueena. Mekon yläosan olin leikannut kaavojen mukaan paloihin ennen kuin vein ne ulos. Satiinia oli käytettävissäni varsin niukasti, ja alusta asti oli selvää, että tekisin helman eri materiaalista kuin yläosan. Yläosan paloihin olin ommellut muotolaskokset, jotka myöhemmin avasin. Kastuttuaan ulkona palat olivat jääneet laskoksille, jotka myös jäivät näkyviin haalistuneeseen kankaaseen. Pitkien hihojen suut jätin helman tavoin kääntämättä. Raakareuna viestii huolettomuutta. Mekon helmaa vaihtelin monta kertaa eri väristen ja kokoisten palojen kesken ennen lopullisen päätöksen tekemistä. Lopullinen helma, tummansininen villasekoite, tasapainottaa laskeutuvuudellaan jäykempää yläosaa.

GRAFFITIHAME

Hame on toteutettu ensimmäisestä kankaasta jota pidin ulkoilmassa. Sateisten heinäkuun viikkojen aikana en nähnyt kankaassa mitään muutoksia. Vasta vietyäni kankaan sisälle kuivumaan näin, mitä kaikkea sille oli tapahtunut. Hurjan värinmuutoksen ja vahvarajaisten esineiden siluettien takia minun kesti kauan saada mielikuva vaatteesta, johon kangas sopisi. Lopulta päätin tehdä siitä hameen. Leikkasin ensin suuren kellotetun ja vyötäröltä rypyttetyn hameen. Malli ei kuitenkaan toiminut, joten kokosin uuden, yksinkertaisemman hameen jo leikkaamistani paloista. Jos aloittaisin alusta, tekisin hameesta pidemmän ja muuttaisin saumojen paikkoja. Lopputulos on kuitenkin valitsemani työtavan sanelema ja olen siihen tyytyväinen.

AATETAKKI

Toteutin takin miesten takin kaavalla, koska halusin siihen sen kaltaista väljyyttä ja istuvuutta. Villasilkkisekoitteesta leikkaamani takin palat olivat viimeisiä syyskuussa käsittelemiäni kankaita. Valon määrä alkoi jo hiipua ja pelkäsin, ettei materiaali haalistu näkyvästi. Kankaaseen kuitenkin ilmestyi hienostunutta värin muutosta, joka varsin tasapainoisesti sopii takin kokonaisilmeeseen. Korostaakseni alkuperäisen värin pitäneitä kohtia reunustin muutamia niistä applikoimalla. Jätin takin vuorin auki hihansuista ja helmasta. Viimeistelemättömyys on esteettinen valinta, mutta ottaa myös kantaa siihen, millaista ompelua pidetään yleisesti laadukkaana.

VAATTURI

Pyörittelin pellavasta ja puuvillasta valmistettua kangasta pitkään mielessäni ja käsissäni ennen kuin valmistin siitä kokoelman kolmannen t-paidan. Aurinko oli haalistanut materiaalin tehokkaasti, ja esineiden, kuten vaatturi Tuomas Laitisen sakset, erottuivat siinä selkeinä. Tuomas Laitisen sakset ovat kulkeneet suvussa ja päätyivät minulle Aililta. Aili oli kai saanut ne aikoinaan tädiltään. Asettelin sakset keskelle esineasetelmaa ja leikkasin ne osumaan keskelle paidan miehustaa, jolloin ne korostuvat muihin esineisiin nähden. Vanhat Fiskarsit 1800-luvulta ovat konkreettinen muisto vaatteiden valmistuksesta käsityönä.

Näiden yhdentoista vaateen lisäksi toteutin kaksi vyötä ja *juhlaessuksi nimeämiäni* solmittavan topin. Väissä hyödynsin löytämiäni metalliosia ja essun valmistin vanhasta verkkomateriaalista, johon on kiinnitetty pieniä metallipaloja.

Kaikilla toteuttamillani vaatteilla on minulle paljon arvoa niiden valmistukseen käyttämäni ajan vuoksi. Etsin materiaalit, jotka sitten värjäsin. Tein kaavat joiden mukaan leikkasin ja ompelin vaatteet. Koko prosessi oli melko tunnepohjainen ja henkilöityi vahvasti minuun. Jo materiaalit muodostuivat minulle hyvin tärkeiksi, eivät pelkät lopulliset vaatteet.

Muutamaa yksityiskohtaa lukuun ottamatta toteutin kaikki vaatteet alusta loppuun asti itse. Ompelustudion harjoitusmestari Reetta Myllymäki ompeli housujen napinläpitaaskut ja kokosi yhden t-paidoista, jotta oma aikatauluni helpottuisi. En ole ammattiompelija, ja joissain vaatteissa ompelun jälki on siksi paikoin huolimaton. Vaatteiden valmistaminen itse herättikin minussa paljon kysymyksiä vaateen laadusta ja sen suhteesta vaatteiden arvoon. On loogista ajatella, että laadukkaat vaatteet ovat myös arvokkaita, sillä korkeatasoisen toteutuksen ansiosta vaate todennäköisesti kestää pidempään. Arvotamme vaatteita kuitenkin hyvin eri tavoilla, eikä arvon muodostuminen mielestäni ole lainkaan yksiselitteistä. Käsityönä valmistetun vaateen arvo ei riipu pelkästään tekijän taidoista, vaikka taidoillakin on merkityksensä.

Tunnearvolla on tärkeä rooli osana näiden vaatteiden arvoa.

Mikä sitten on valmistamieni vaatteiden arvo muille? Uskon, että kertomalla työtavasta ja vaiheista pystyn vaikuttamaan siihen, miten muut kokevat vaateen. Tällöin vaateen arvo ei muodostu vain sen fyysisten ominaisuuksien mukaan, vaan tarinan myötä se saa lisäarvoa.

Esillä

Sofia Okkonen valokuvasi kokoelmani vaatteet joulukuussa 2015. En halunnut kuviin ammattimallia, vaan tavallisen ihmisen ja kuvauksissa mallina toimi opiskelutoverini Arita Varzinska. Jännitin kuvauksia, sillä kuvaustilanteessa vaatteet olivat tavallaan ensimmäistä kertaa julkisesti esillä, poissa työtilastani. Samalla minun oli myönnettävä itselleni, että keväällä alkanut työni oli viimein valmis.

Keskustelimme Sofian kanssa heti aluksi siitä, miten valokuvissa voitaisiin hyödyntää työskentelyprosessissani käyttämiä vanhoja esineitä ja muita materiaaleja. Lopputuloksena vaatekuvat on rinnastettu asetelmakuvien kanssa. Näin kuvat kertovat viitteellisesti myös suunnitteluvaiheesta. Tapa jolla Sofia lähestyi kuvaustehtävää on puhutteleva. Omalla ilmaisullaan hän visualisoi työni sisällön upeasti.

Esittelen työni helmikuussa 2016 pidettävässä näyttelyssä galleria Kalleriassa Helsingissä. Näyttely ei ole osa opinnäytettäni, mutta koen silti tärkeäksi mainita siitä tässä. Lähtökohtani oli, ettei opinnäytteeni produktiota esitellä muotinäytöksessä, vaan halusin esitellä sen tavalla, jossa pystyn valmiiden vaatteiden esittelyn ohella kertomaan myös tekemisen prosessistani. Tekemisen arvoista – nimisessä näyttelyssä toteuta aikomukseni ja esittelen osia opinnäytteestäni keskittymättä pelkästään valmiisiin vaatteisiin.

Tämän lisäksi kokoelman Puulaveden neule tullaan näkemään vuoden 2016 aikana Suomen käsityömuuseon järjestämässä nuorten muotoilijoiden ja käsityöläisten Pinnalla-näyttelyssä. Koen tärkeäksi, että Pinnalla-näyttelyn kautta suunnittelemani vaate nähdään myös käsityön kontekstissa.

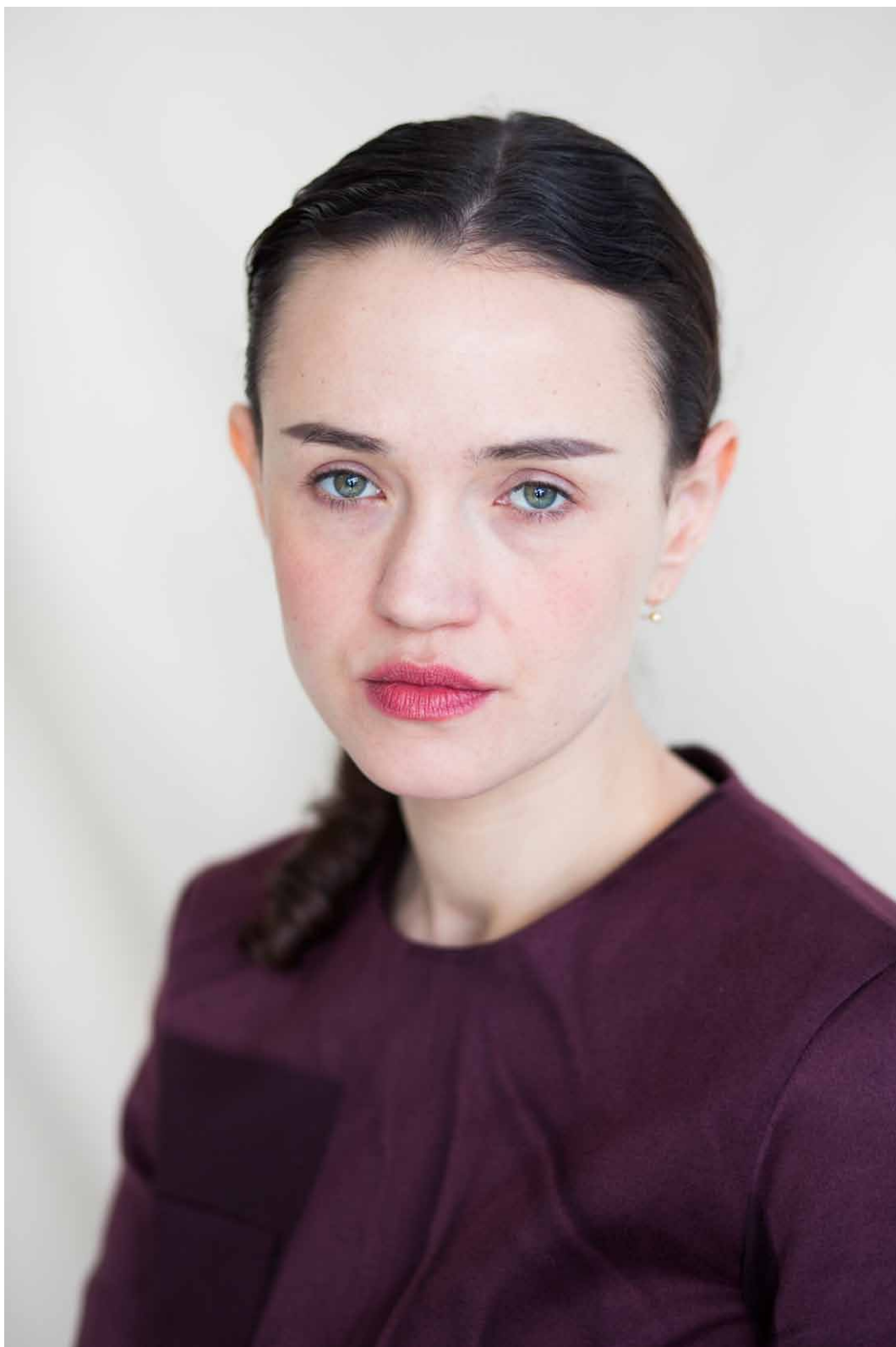

6. Päätelmiä

Näyttävien mallistojen suunnittelu on helppoa, sen opin jo kandidaatin opinnoissani. Pyrkiessäni nyt keskittymään rehellisesti vaatteeseen ja sen arvostukseen huomasin aika ajoin olevani pulassa, välillä jopa häpeissäni. Pulassa, koska vaateen rakenne ja tekninen toteutus eivät olleet hallussani niin hyvin kuin luulin. Häpeissäni, etten ole valinnut aihetta ja näkökulmaa aikaisemmin ja antanut vaatteelle kaikkea sitä ilmaisuvoimaa, joka sille kuuluu. Suunnittelijana olen aikaisemmin keskittynyt nyt epäolennaisilta tuntuviin seikkoihin, kuten näyttävyyteen.

Minulle on opetettu, että yksinkertaisten vaatteiden tekeminen on vaikeaa, varsinkin jos tekninen osaaminen, kuten ompelu, on hataraa. Olenkin oppinut peittämään vaateen runsaiden pintojen ja koristeellisuuden alle. Yhtälailla yksinkertaisten vaatteiden suunnittelu on vaikeaa. Olen sortunut ajattelemaan, että mikäli pystyn ideoimaan runsaita ja voimakkaita vaatteita, on pelkistetympää suunnittelua helppo toteuttaa ikään kuin riisumalla nämä suunnitelmat. Opinnäytteen tekeminen on osittanut, miten väärässä olen ollut.

Tutkimuksen käyttäminen luovan suunnittelun lähtökohtana paransi työnteokoani ja toi siihen syvyyden, jota olen kaivannut pitkään. Tutkimuksen kautta selkeytyi käsitys siitä, miksi suunnittelen vaatteita. Muotisuunnittelijana olen ennen opinnäytettäni käyttänyt työssäni lähteenä kuva-aineistoja, mutta syvempi tiedonhankinta on jäänyt vähäiseksi. Tällöin suunnittelun lopputulos on usein jäänyt pinnalliseksi.

Aloittaessani opinnäytteen kirjoittamisen viittasin vaatteisiin usein sanalla ”tuote”. Sanan käyttö on luontaista, ja käyttämällä sitä liitin vaatteet osaksi laajempaa tuotteiden ryhmää. Kirjoitin suunnittelevani tuotteita. Ehkä tällä tavalla yritin olla rajaamatta työtäni liian tarkasti tiettyihin vaatekappaleisiin, yritin pitää suunnittelun avoimena. Tarkoitukseni oli kuitenkin suunnitella vaatteita, ja jossain kohtaa havahduin siihen, miten tuotteista puhuminen vaatteiden sijasta tuntui kylmältä ja väärältä. Vanhoista vaatteista ja käytänteistä kirjoittaessani en milloinkaan puhunut tuotteista.

Samalla tavalla arkipäiväinen sana ”kuluttaa” alkoi työn edetessä kiinnittää huomioni. Näen itseni vaatteiden kuluttajana ja pohdin tapaani ostaa ja käyttää, eli kuluttaa, vaatteita. Sanan toinen merkitys tuntuu jääneen osaksi historiaa. Käsiyönä tehtyjen vaatteiden kuluttaminen oli ennen kaikkea niiden loppuun kuluttamista. Toivon, että pystyisimme palaamaan tämän kaltaiseen tilaan, jossa kuluttamisen eli liiallisen ostamisen sijasta omistaisimme, huoltaisimme ja välittäisimme vaatteista.

Työssäni halusin löytää tapoja hyödyntää perinteistä vaateen arvostusta nykysuunnittelussa. Suomalainen vaateperinne tarjosi mehevän näkökulman vaatteeseen, joka kävi hyvin yhteen nykyisten kestävän kehityksen ajatusmallien kanssa. Vanhoissa perinteissä ja tavoissa on paljon muistamisen arvoista viisautta, ja monet entiset toimintamallit, kuten vaatteiden paikkaaminen, ovat jälleen ajankohtaisia.

Suunnittelijoiden olisi tärkeää kiinnittää huomiota vaateen elinkaareen ja seikkoihin, joilla sitä saadaan pidennettyä. Tutkimukseni käsittelemänä aikana vaatteita käytettiin pitkään, koska uusia ei välttämättä ollut saatavilla. Haluan silti uskoa, että käsityönä tehtyihin vaatteisiin liittyi myös sellaista tunnearvoa, jonka ansiosta niitä vaalittiin kauan. Kun valmistusprosessi ennen oli hidas, ehti vaatteeseen muodostua tunneside jo sitä tehtäessä. Nykyään enää harva tietää, mistä vaatteet tulevat, saati miten niitä tehdään. Vaatteiden tuotanto olisi hyvä tehdä jälleen näkyväksi, jotta ihmiset ymmärtäisivät paremmin vaateen arvon.

Valmistuksesta kertominen voi auttaa ymmärtämään vaateen arvoa, mutta se ei välttämättä vielä auta muodostamaan vahvaa tunnesidettä käyttäjän

ja vaatteiden välille. Ihmisten tarve ja kyky empatiaan on huomioitava suunniteltaessa tuotteita joille toivotaan pitkää elinkaarta (Chapman 2005, 18). Suunnittelijan on hyvä ymmärtää miten ja miksi käyttäjät ovat kiintyneitä vaatteisiinsa. Käyttäjien tarjoaman tiedon avulla pystytään suunnittelemaan vaatteita joihin ollaan valmiita sitoutumaan pitkäksi aikaa (Niinimäki 2011,211).

Vaatehaasteen kautta määrittelin suunnittelutyölleni mallistorakenteen, mutta muuten suunnittelua ohjasivat suuresti muut tekijät, kuten niukka määrä kankaita. Vaikka haasteessa kiinnitin huomiota vaatteiden yksityiskohtiin ja kestävyYTEEN, en osannut tuoda näitä ominaisuuksia tarpeeksi suunnittelemiini vaatteisiin. Joissain vaatteissa käytännöllisyys ei toteutunut haluamallani tavalla, sillä tapani suunnitella ensisijaisesti esteettisiä tuotteita tuntui ottavan vallan.

Pyrin pitämään suunnittelemini vaatteiden käyttöalan laajana. Takkia lukuun ottamatta kaikki vaatteet sopivat käyttöön vuoden ympäri. Vaatteissa lähestyin korjattavuutta sen luonnollisuuden kautta. Vaatteissa on lähtökohdaisesti ajan kulumisen henkeä, jolloin niiden paikkaaminen ei vaikuta ulkomuotoon kielteisesti.

Vaatteiden valmistus on monia taitoja vaativaa käsityötä johon tarvitaan ammattitaitoa. Käsityönä tehdyn vaatteen käyttöarvo jää heikoksi, mikäli toteutus on huono. Olenkin sitä mieltä, että itse tekeminen ja siihen kannustaminen ei välttämättä ole paras tapa pidentää vaatteiden elinkaarta. Nykyisin käsityötaitojen osaaminen ei ole samalla tavalla itsestään selvää kuten ennen.

Tutkimuksen pohjalta suunnittelemini vaatteiden ohella suuri merkitys on myös tavalla, jolla suunnittelin ne. Halusin luoda työskentelyprosessin, joka lisäisi vaatteiden arvoa ja jonka kautta kokisin itse työni tärkeäksi. Suunnittelusuuden tärkeimmäksi vaiheeksi muodostui kankaiden kuviointi luonnossa. Hidas kuviointimenetelmä ja siihen kuuluva sattumanvaraisuus takaavat yksilöllisiä vaatteita, mikä saattaa puhutella massatuotteisiin väsyneitä ihmisiä. Itse nautin erityisesti tästä työvaiheesta sen sisältämän yllättävyyden ja vapaan käsityön ansiosta. Vasta vaatteiden käytön myötä selviää onnistuinko työtavallani lisäämään niiden arvoa.

7. Lopuksi

”Loudness is the new cool, and not only in fashion. I prefer whispering. I think it goes deeper and lasts longer.”

Alber Elbaz
(Socha, Miles 2015. WWD)

Kaikkineen tämän opinnäytteen tekeminen on ollut opettavainen ja tunteikas matka. Olen haastanut itseni näkemään ammattini minulle uudesta näkökulmasta. Lähdin määrätietoisesti kyseenalaistamaan sen, mitä olin aikaisemmin oppinut ja kokenut vaatesuunnittelusta muodin parissa. En halunnut asettaa itseäni valmiiseen muottiin, vaan löytää oman tapani nähdä, tehdä ja kokea. Tämä on vaikeaa alalla ja oppilaitoksessa, jossa kaikki tekeminen mieluusti rinnastetaan aikaisemmin tehtyyn ja tulkittuun.

Minulle vaatesuunnittelussa on kyse luovuudesta ja visioista, ei oikeasta ja väärästä tavasta toteuttaa itseään. Työn edetessä vahvistui ajatus siitä, että muotisuunnittelu sellaisena kuin monet sen yhä näkevät ei ole minua varten. Lähdin toteuttamaan työtä muodin kontekstissa, ajatellen, että luon oman käsitykseni muodista. Päättäväisesti halusin laajentaa ajatusta siitä, mitä muoti pitää sisällään. Työtä tehdessäni ymmärsin, että alalla, joka perustuu nopeaan liikkeeseen ja jatkuvaan uutuuden ihannointiin, ollaan yllättävän haluttomia todella katsomaan tulevaisuuteen ja kyseenalaistamaan nykyistä toimintamallia.

Olen valmis tekemään töitä sen eteen, että muutos parempaan tapahtuisi. Tällä hetkellä koen, että pystyn saamaan aikaan merkityksellisiä asioita vain unohtamalla muodin kokonaan. Tämän työn kautta löysin uudelleen vaatteen ja inspiraation suunnitella vaatteita.

Lähteet

KIRJALLISET LÄHTEET

AIKASALO, Päivi 2000. Seuratkaamme järkevää ja terveellistä muotia. Naisten pukeutumishanteet ja vaatevalinnat 1920-luvulta 1960-luvun lopulle. Kansatieteellinen arkisto 47, Helsinki.

AIKASALO, Päivi 2005. Käsityöt osana naisten elämää. Tekstejä ja kangastuksia – Puheenvuoroja käsityöstä ja sen tulevaisuudesta. M. Collanus ja L. Kaukine (toim.) Akatiimi, Tampere.

ANTTILA, Marja 2000. Vaatetuksen kulutus ja sen tutkimuksen problematiikka. R. Koskennurmi-Sivonen ja A-M. Raunio (toim.) Vaatekirja. Yliopistopaino, Helsinki.

CHAPMAN, Jonathan 2005. Emotionally Durable Design - Objects, Experiences & Empathy. Earthscan, Lontoo.

COLLANUS, Miia; Guttrom, Hanna; Jokela, Piia; Kärnä-Behm, Jaana 2005. Ylös kapiokirstun pohjalta. Keskusteluja käsityön merkityksestä ja paikasta. Tekstejä ja kangastuksia. Puheenvuoroja käsityöstä ja sen tulevaisuudesta. M. Collanus ja L. Kaukinen (toim.) Akatiimi, Tampere.

CORIN, Anu 2013. Why should I create anything? Sustainable fashion : New approaches. K. Niinimäki (toim.) Aalto yliopisto, Helsinki.

HEIKKINEN, Kaija 1997. Käsityöt naisten arjessa. Kulttuuriantropologinen tutkimus pohjoiskarjalaisten naisten käsityön tekemisestä. Akatiimi, Tampere.

HELSTI, Hilikka 2006. Rakkaat omaiset – Heikkilän sisarusten kirjeet perhestrategiana 1901-1919. Modernisaatio ja kansan kokemus Suomessa 1860-1960. H. Helsti, L. Stark ja S. Tuomaala (toim.). Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki.

KOJONKOSKI-RÄNNÄLI, Seija 1995. Ajatus käsissämme - Käsityön käsitteen merkityssisällön analyysi. Turun yliopisto.

KORKIAKANGAS, Pirjo 2005. Muistoista tulkintaan – Muisit ja muisteluaineistot etnologian tutkimuksessa. Polkuja etnologian menetelmiin. P. Korkiakangas, P. Olsson ja H. Ruotsala (toim.) Ethnos Ry, Helsinki.

LEHTINEN, Ildikó; Sihvo, Pirkko 2005. Rahwaan puku – Näkökulmia Suomen kansallismuseon kansanpukukokoelmiin. Museovirasto, Helsinki.

LÖNNQVIST, Bo 1978. Kansanpuku ja kansallispuhu. Otava, Helsinki.

NIINIMÄKI, Kirsi 2011. From Disposable to Sustainable, Aalto yliopisto, Helsinki.

NIINIMÄKI, Kirsi 2013. Values and Green Aesthetics. Sustainable Fashion: New Approaches. K.Niinimäki(toim). Aalto yliopisto. Helsinki.

OITTINEN, Riitta 1996. Pistoja yli ajan ja säädyn - Ompelu kahden naisen elämässä. Matkoja moderniin. M. Rahikainen (toim.) Suomen historiallinen seura, Helsinki.

SINISALO, Hannu 2005. Kuva tutkimuksen välineenä ja kohteena. Polkuja etnologian menetelmiin. P. Korkiakangas, P. Olsson ja H. Ruotsala (toim.) Ethnos Ry, Helsinki.

VIRRANKOSKI, Pentti 1994. Käsitöistä leivän lisää – Suomen ansiokotiteollisuus 1865-1944. Suomen historiallinen seura, Helsinki.

SÄHKÖISET LÄHTEET

<http://bemorewithless.com/project-333/> (viitattu 15.9.2015)

ENGHBAL, Nadia 2013. Why I wore the same outfit every day for a year <http://helloimnadia.com/post/61605892456/why-i-wore-the-same-outfit-every-day-for-a-year> (viitattu 15.9.2015)

FAIRS, Marcus 2015. It's the end of fashion as we know it, Dezeen magazine [www-sivut http://www.dezeen.com/2015/03/01/li-edelkoort-end-of-fashion-as-we-know-it-design-indaba-2015/](http://www.dezeen.com/2015/03/01/li-edelkoort-end-of-fashion-as-we-know-it-design-indaba-2015/) (viitattu 13.10.2015)

GWILT, Alison; Rissanen, Timo 2011. Shaping sustainable fashion: Changing the Way We Make and Use Clothes. Earthscan, New York.

KAHL, Matilda 2015. Why I wear the exact same thing to work every day. Harpers Bazaar [www-sivut http://www.harpersbazaar.com/culture/features/a10441/why-i-wear-the-same-thing-to-work-everyday/](http://www.harpersbazaar.com/culture/features/a10441/why-i-wear-the-same-thing-to-work-everyday/) (viitattu 15.9. 2015)

KESKITALO, Pilvi 2012. Pula-ajan käsityöt: Omin käsin - lehdessä esiintyvät käsityöohjeet vuosina 1938-1952. Pro Gradu- tutkielma, käsityötiede, Helsingin yliopisto.

NEVASALMI, Kaisu; Saastamoinen, Airi 2015. Kuningaskuluttajan toimittajat avaavat vaatekaappinsa – Täältä tulee #Vaatehaaste! <http://yle.fi/aihe/artikkeli/2015/02/11/kuningaskuluttajan-toimittajat-avaavat-vaatekaappinsa-taalta-tulee-vaatehaaste> (viitattu 15.9.2015)

NEVASALMI, Kaisu 2015. Liikaa vaatteita? – Tunnista millainen vaatteiden omistaja olet <http://yle.fi/aihe/artikkeli/2015/02/12/liikaa-vaatteita-tunnista-millainen-vaatteiden-omistaja-olet> (viitattu 15.9.2015)

NÄRVÄNEN, Alisa 2013. Paidat (1-5). Taiteen maisterin opinnäyte, Aalto yliopiston Taiteden ja suunnittelun korkeakoulu, muotoilun laitos.

OITTINEN, Riitta 1999. Ompelusta ennen tehdastyötä. Suomalaisen työn historia: Korvesta konttoriin, R. Parikka(toim.) Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki.

SOCHA, Miles 2015. Alber Elbaz Pushed Out at Lanvin. <http://wwd.com/fashion-news/fashion-features/alber-elbaz-said-to-exit-lanvin-10269858/> (viitattu 29.10.2015)

<http://theuniformproject.com> (viitattu 15.9.2015)

VARMOLA, Milka 2014. Kun pesee ja parsii paikkaa, niin kestää vielä monta aikaa: Tekstiilien paikkaus ja parsinta arkielämän murroksissa 1920–1960 lukujen Suomessa. Pro Gradu- tutkielma, käsityötiede, Helsingin yliopisto.

KUVALÄHTEET

- (1) Kuva: Paul Hägglund, Svensk Litteratursällskapet i Finland 870
Kirjasta: Lönnqvist, Bo 1972. Dräkt och mode i ett landsbygdssamhälle 1870-1920. Kansatieteellinen arkisto, Helsinki.
- (2) Kuva: Antti Pänkäläinen, Keski-Suomen museo
Kirjasta: Ranta, Sirkka-Liisa 2012. Naisten työt. Karisto, Helsinki.
- (3) Kuva: Pekka, Kautovaara
Kirjasta: Kautovaara, Pekka 2012. Kättentöitä. Otava, Helsinki.
- (4) Kuva: Pekka, Kautovaara
Kirjasta: Kautovaara, Pekka 2012. Kättentöitä. Otava, Helsinki.
- (5) Kuva: Esko Männikkö 1994
- (6) Kuva: Esko Männikkö 1991
- (7) Kuva: Ismo Hölttö
Kirjasta: Hölttö, Ismo 1989. Ihminen pääosassa: Valokuvia suomalaisista. omakustanne, Helsinki.
- (8) Kuva Aapo Laitisen sukualbumista
- (9) Kuva: Tapio Kautovaara 1955, Museovirasto. Kirjasta: Kautovaara, Pekka 2012. Kättentöitä. Otava, Helsinki.
- (10) Kuva: Samuli Paulaharju 1929, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura
Kirjasta: Ranta, Sirkka-Liisa 2012. Naisten työt. Karisto, Helsinki.
- (11) Kuva: A. O. Väisänen 1917, Kalevalaseura-säätiö
Kirjasta: Jetsu, Laura 2013. Juuret Karjalassa: karjalainen perhe perinteiden ja muutosten äärellä. Tammi, Helsinki.
- (12) Kuva: Ismo Hölttö 1968
Kirjasta: Oi maamme! : Valokuvia Suomesta 2007. Musta taide, Helsinki.
- (13) Kuva Aapo Laitisen sukualbumista
- (14) Kuva: Tapio Kautovaara
Kirjasta: Kautovaara, Pekka 2012. Kättentöitä. Otava, Helsinki.
- (15) Kuva: Albin Helén, 1920-luku. Keski-Suomen museo.
Kirjasta: Ranta, Sirkka-Liisa 2012. Naisten työt. Karisto, Helsinki
- (16) Kuva: Maiju Gebhard 1929, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura
Kirjasta: Ranta, Sirkka-Liisa 2012. Naisten työt. Karisto, Helsinki.
- (17) Kuva Pellervon arkistosta
Kirjasta: Ranta, Sirkka-Liisa 2012. Naisten työt. Karisto, Helsinki.
- (18) Kuva Ailin perhealbumista
- (19) Kuva Ailin perhealbumista. Kuva myös Museoviraston arkistossa
- (20) Kuva Ailin perhealbumista
- (21) Kuva Armin perhealbumista
- (22) Kuva Armin perhealbumista
- (23) Kuva Ailin sukualbumista
- (24) Kuva: Elina Laitinen 2015
- (25) Kuva: Elina Laitinen 2013
- (26–35) Kuvat: Elina Laitinen 2015

KIITOS

Ildikó Lehtinen, Heikki Salonen
työn ohjauksesta

Aili, Armi ja Leena
haastattelusta

Esa Laitinen
työtilasta pihamaalla

Reetta Myllymäki
ompeluavusta

Miia Oksanen
neulonnasta

Sofia Okkonen
valokuvauksesta

Arita Varzinska
mallina olemisesta

Anne Ventelä
oikoluvusta

Pauliina Nykänen
taitosta

Saara Jolkkonen, Susanna Junttila
keskusteluista ja kommenteista

Erkka Lempiäinen
osallistumisesta